

Muntanya

www.cec.cat

896

ANY 135 • AGOST 2011

ANDORRA UN DIA DE FERRADES

EXCURSIONISME

Passejant pel Montgrí

TREKKINGS

La ruta dels Gegants

VIATGES

Els Highlands d'Escòcia

CAMINS MIL·LENARIS

La via romana
de Capsacosta

COMPANYIA DE GUIES

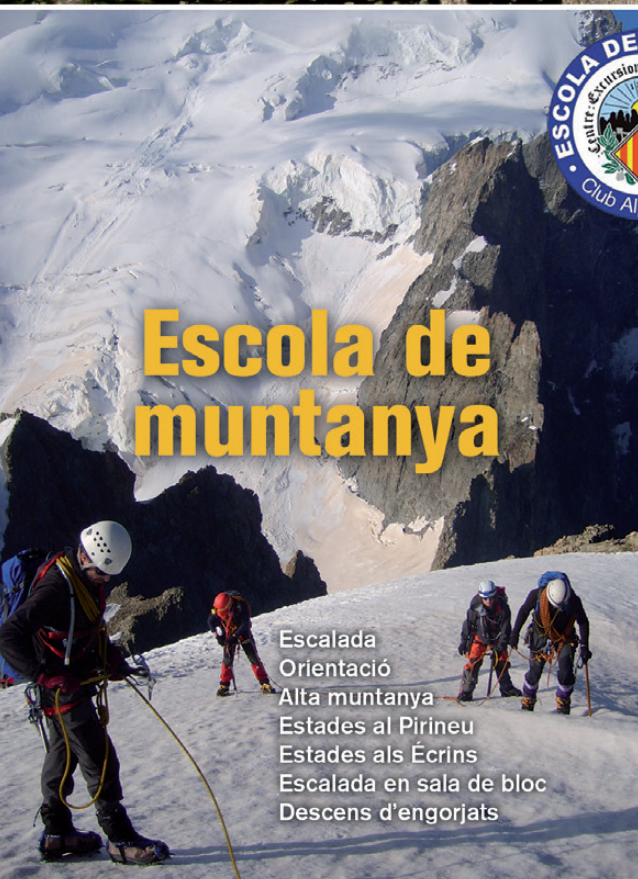
deixa't guiar...nosaltres et portem

10 DE SETEMBRE
ESCALADA A LA GORRA FRÍGIA
DE MONTSERRAT

DEL 23 AL 25 DE SETEMBRE
ESCALADES A RIGLOS

Per assolir els teus reptes, per seguretat,
per aprendre, per comoditat.

Escola de muntanya

Escalada
Orientació
Alta muntanya
Estades al Pirineu
Estades als Écrins
Escalada en sala de bloc
Descens d'engorjats

Servei de Tecnificació

Programes de millora
tècnica i d'entrenament
sota la tutela d'un
bon equip de tècnics
esportius professionals.
iTecnifica't amb nosaltres!

CEC

Més de 100 anys d'experiència
Assegurança inclosa en totes les activitats
FES-TE'N SOCI

www.cec.cat
escola@cec.cat

tel. 933 152 311
guies@cec.cat

Redacció i administració
Centre Excursionista de Catalunya
Paradís, 10-12
08002 Barcelona
Teléfono: 933 152 311
Fax: 933 151 408
revista.muntanya@cec.cat

Director
Ferran Alexandri
ferran.muntanya@cec.cat

Secretari de Redacció
Ernest Godó
ernest.muntanya@cec.cat

Consell de Redacció
Ton Barnils, Jordi Bernat, Joan Campaña, David Mengual, Enric Nosàs, Roger Rovira, Josep Maria Sala, Carol Torres

Edició i correcció
Estudi Ferran Alexandri
www.alexandri.cat

Disseny i maquetació
Estudi Toni Inglès
www.toni-ingles.com

Cartografia
iGeo
www.i-geo.es

Publicitat i subscripcions
Teléfono: 933 152 311
Fax: 933 151 408
revista.muntanya@cec.cat

Distribució a llibreries
Llibreria Altair, S.L.
Teléfono: 933 208 648

Impressió
IGOL, S.A.

Dipòsit legal: B-545-1958
ISSN: 0212-2111

La revista *Muntanya* respecta les opinions expressades a través dels articles dels seus col·laboradors, però no les comparteix necessàriament, fent propis només els continguts de l'editorial.

El Centre Excursionista de Catalunya, a l'efecte previst en l'article 32.1, paràgraf segon del TRLPI vigent, s'oposa expressament a què qualsevol de les pàgines de la revista *Muntanya*, o una part d'aquestes pàgines, siguin utilitzades per a la realització de revistes de premsa.

Qualsevol acte d'explotació (reproducció, distribució, comunicació pública, posada a disposició, etc.) de la totalitat o d'una part de les pàgines de la revista *Muntanya*, requerirà l'autorització oportuna, que serà concedida per CEDRO (www.cedro.org).

La revista *Muntanya* és membre de:

Associació de Publicacions Periòdiques en Català

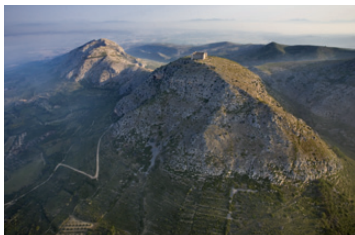

Muntanya

896

ANY 135 • AGOST 2011

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
Club Alpi Català

8 Passejant pel Montgrí **Alfred Montserrat Nebot**

El massís del Montgrí és una muntanya plena de llegendes i històries reals, però també un lloc privilegiat i una veritable talaia sobre l'Empordà, la Costa Brava i el Pirineu.

20 Andorra, un dia de ferrades **Marc Umbert Llorens**

Amb aquest article es presenta una interessant proposta per encadenar en un sol dia set vies ferrades.

28 La ruta dels Gegants **Jordi Ollé Marrasé**

L'Alta Via 1 és un sender d'alta muntanya que travessa d'oest a est el nord de la Vall d'Aosta, a l'ombra del vessant sud del Mont Blanc, el Grand Combin, el Mont Cervin i el Monte Rosa. Per això també se l'anomena ruta dels Gegants.

36 Els Highlands. **L'Escòcia més salvatge** **Toni Salas**

Un viatge a les terres i illes del nord d'Escòcia ens convida a descobrir un paisatge ple d'autenticitat i vida feréstega.

48 Via de Capsacosta. **Tots els camins porten a Roma** **Joan Rovira, Ignasi Forcada i Josep Jordana**

Itinerari de gran bellesa i interès històric que recorre un tram de la via romana que anava d'Empúries als Pirineus.

SECCIONS 4 Editorial 5 La motxilla de muntanya

54 Publicacions 56 Crònica alpina 58 Vies d'escalada 62 L'excursió del mes

64 Noticiari 66 Els arxius del CEC

Accés al medi natural

De nou s'obre un debat sobre el polèmic accés de vehicles en el medi natural que, tanmateix, mai no havia estat tancat. La norma vigent és tan restrictiva que, a la pràctica, significa que no sigui permès l'accés amb vehicles a la majoria de pistes forestals o camins rurals, amb la consegüent limitació per a la pràctica d'esports amb vehicles i motocicletes preparades per aquestes modalitats.

El cert és que tots els excursionistes han vist amb gran satisfacció aquesta limitació, particularment pels efectes que aquesta pràctica tenia en el medi natural per l'erosió, el soroll i les actituds més aviat agressives, desgraciadament molt freqüents dels conductors gens respectuosos amb els camins i els vianants. Això, juntament amb el nombre creixent de practicants, va portar com a resultat a la normativa actual.

Els excursionistes veiem amb preocupació la possibilitat que novament l'espai natural sigui envaït pels incívics, i també cal afegir que els propietaris de pistes i camins rurals es puguin veure de nou amenaçats per una invasió que tantes destrosses ha fet en el passat, a més a més del perill d'incendis que pot comportar.

No voldríem que sens veiés com uns puristes. Reconeixem que la norma és molt restrictiva, però creiem que la natura es més feble del que sembla i, per tant, cal protegir-la i ningú pot discutir l'impacte negatiu en el medi ambient dels vehicles de què parlem, que poden causar mals irreversibles.

Al nostre entendre, el que cal fer és definir en quins espais es pot admetre la pràctica d'aquets esports –certament a cap dels espais protegits del nostre país– i afegir que en els espais permesos els practicants es facin responsables dels danys i del cost que significa la restauració del medi deteriorat.

Josep M. Puente

President del Centre Excursionista de Catalunya

JUPTERIMAGES

Verticalitat, alta muntanya i camins mil·lenaris

Des de fa uns anys les vies ferrades han anat guanyant adeptes al nostre país gràcies a les noves obertures d'itineraris i al seu bon equipament. En aquests números presentem una proposta atractiva: encadenar 7 vies ferrades a Andorra en un dia. La pràctica d'aquest esport de muntanya ens ofereix unes sensacions indescriptibles, que abans només eren a l'abast d'escaladors.

Aprofitem també aquesta edició d'especial per dedicar una especial atenció al petit país pirinenc d'Andorra que, recentment ha obert noves rutes d'alta muntanya i itineraris ecoturístics de gran interès.

L'Alt Empordà és una comarca que ofereix una gran ventall de senders de muntanya, de l'interior fins a la costa, d'una bellesa especial i amb evidents traces d'un passat històric fonamental per al nostre país, des de la Prehistòria fins a l'arribada de dues grans civilitzacions: Grècia i Roma.

Els trekkings de les Altes Vies 1 i 2 de la regió autònoma de la Vall d'Aosta són una bona opció muntanyenca per a aquests mesos, amb 330 km i 24.000 m de desnivell acumulat. Sens dubte, això és una proposta atractiva per a tots els amants de l'alta muntanya alpina.

Un viatge a les terres altes d'Escòcia, els Highlands, ens trasportarà a una regió muntanyosa amb un relleu molt variat i poc poblat: l'Escòcia més feréstega.

Finalment, el darrer treball d'aquest número mostra un camí mil·lenari: l'antiga via romana de Capsacosta, un exemple notable de reutilització viària, amb la petjada de les ramades transhumants, que actualment s'ha convertit en tot un referent excursionista.

A. Alexandri

Director de Muntanya

La columna

Per Emma Roca

Nosaltres les dones, a la muntanya

Cau una gota per la meva galta, avui no vaig maquillada. Avui porto una altra màscara, la d'esportista, femenina igual, però guerrera. La muntanya és exigent. El ritme, com el d'un equí, passa del galop al trot, i ara quan el desnivell augmenta, ja anem al pas. El cor batega, la sang circula per cada racó del cos i aporta la vida a tota fibra muscular. Travesso rius, salto per pedres, pujo la glacera i ja estic passant el pas de Mahoma. ¡Finalment cim! Toco la creu amb la mà, noto la seva fredor, l'hi dono la volta. M'embriaga la immensitat del paisatge, l'alegria de coronar i el caliu de la gent animant.

Som una minoria les dones que fem esport, poques que fem muntanya i encara quatre que competim. Per tant, les que hi som ja hem passat una garbellada natural que ens fa dures i resistents, per sobre de la mitjana.

En muntanya la figura de la dona es fa més esporàdica i inusual, costa de donar-li un valor esportiu i se la veu més aviat com una anècdota. M'agradria pensar que aquestes paraules ja han quedat obsoletes i que fan referència a bastants anys enrere, però no és així. Avui en dia les dones muntanyenques encara patim una discriminació important. Has d'esdevenir bastant mediàtica perquè la gent parli de tu. Independentment dels èxits esportius, no serveix de res ser de les tres primeres, ja que moltes vegades no parlen ni de la classificació femenina. Abans es coneix la imatge de la persona que el seu resultat. En els homes no passa tant, sempre parlen de qui ha guanyat i potser en el futbol trobem a vegades més la imatge del jugador que no pas el resultat que ha fet.

Les jugadores de volei han d'anar de curt, és l'uniforme oficial obligat, ¿per què? ¿Des de quan es condiciona l'aparença física i no es busca una manera de vestir que ajudi a millorar el rendiment deixant de banda la resta de detalls? ¿Per què encara ara els judicis que es fan de les gestes esportives femenines tenen en l'aspecte físic un pes específic important?

En els esports de muntanya, per sort, no hi ha tanta bestiesa, i encara que la dona busqui estar més femenina sense deixar d'estar còmoda i portar el material escaient per a l'exigència requerida, no deixa de ser important el que fa. Tenim el nostre espai i, de mica en mica, anem obrint camí i marcant referents per les que vénen al darrere. Falten models a seguir, sobretot en alpinisme, escalada, esquí de muntanya, etc., i això no m'estranya: mai no ho hem tingut fàcil.

Si ara hi ha una Edurne pujant les muntanyes més altes, una Mireia fent les curses d'esquí de muntanya amb un ritme que mai podríem haver imaginat, una Josune escallant les parets més difícils del món, esperem que transmetin els bons valors i la capacitat de sacrifici. Voler és poder. I que serveixin de mirall a moltes nenes perquè busquin en l'esport i la muntanya uns estímuls i recompenses que no trobaran enlloc més.

ARXIU EMMA ROCA

FOTO DE PORTADA

Via ferrada de Racons (Andorra).

Fotògraf: Roger Rovira.

MUNTANYA a la xarxa

www.facebook.com/RevistaMuntanya

www.twitter.com/RevistaMuntanya

www.muntanya.wordpress.com

www.cec.cat

Publicació d'articles

Per publicar articles a la revista Muntanya, descarregueu-vos les normes de presentació d'originals a l'enllaç de Publicacions del lloc web del Centre Excursionista de Catalunya.

PERSONATGES

Mor el geòleg Oriol Riba i Arderiu (Barcelona, 1923-2011)

Per Francesc Olivé i Guilera

Soci del Centre Excursionista de Catalunya des de l'any 1944, va morir el passat 31 de maig de 2011 a Barcelona. Fill dels poetes Carles Riba i Clementina Arderiu, Oriol Riba era llicenciat en ciències naturals i doctor en geologia. Membre de la Secció de Ciència i Tecnologia de l'Institut d'Estudis Catalans i de la Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona. Va ser investigador del Consell Superior d'Investigacions Científiques i becari a Wageningen (Holanda) i a Angers i Rennes (França). Fou catedràtic a la Universitat de Saragossa i a la Facultat de Geologia de la Universitat de Barcelona, on va fundar el Departament d'Estratigrafia i Geologia Històrica i va promoure les especialitats de sedimentologia, geologia marina i geologia del petroli. Fou membre del Consell de Protecció de la Natura de la Zona Volcànica d'Olot i membre fundador de l'Associació Internacional de Sedimentologia. El 1992 va rebre la Medalla Narcís Monturiol al mèrit científic i tecnològic de la Generalitat de Catalunya.

COL·LECCAT

Oriol Riba es va dedicar a la recerca d'hidrocarburs al País Basc, a Navarra, a la Rioja i a la Catalunya central; també a Guinea i al Sàhara. Va investigar la conca terciària de l'Ebre i la serralada Ibèrica. El mes de febrer de 1997 oferí una conferència sobre les explotacions petrolíferes a Catalunya, que serví com a introducció a la visita de les antigues mines de petroli de Riutort, al Berguedà, i del complex industrial de cal Més-xic de la vila de Bagà, on es conserva una monumental retorta de primers del segle xx que serví per a la destil·lació d'esquistos bituminosos o disodila, d'on s'obtenia petroli.

La seva obra més recent és *Barcelona: la Ciutat Vella i el Poblenou. Assaig de geologia urbana*, publicada l'any 2009 amb la col·laboració de Ferran Colombo. És una anàlisi de les estructures geològiques del litoral barceloní, obra capdavantera, fruit de molts anys de recerca, de la qual ens havia ofert un tast en el treball «La rambla de Barcelona: passeig i riera», que publicà al núm 781 de *Muntanya* (juny 1992), i en les excursions al Maresme en què explicava sobre el terreny la singular estructura de les rieres sobre-elevades.

WWW.BIBLIOTECA.DU/GEOLGIA/ACTIVITATS/ALBUM_FOTOS.HTM

Sortida de camp d'estratigrafia.
D'esquerra a dreta: Alberto Sáez, Ferran Colombo i Oriol Riba. Propietari: Xavier Cuello.

L'any 1976, col·laborà en la «Geografia Física dels Països Catalans», publicada com a separata de la revista *Muntanya* amb motiu del centenari del CEC, per a la qual redactà «El relleu dels Països Catalans», que és un estudi molt complet de la geomorfologia dels Països Catalans, incloent-hi la morfologia submarina.

Entre les seves obres més destacades hi ha el *Diccionari de geologia*, publicat el 1997, obra cabdal en la posada al dia i normalització d'un repertori català de termes pertanyents a la geologia i la geografia física.

NOVETATS DE MATERIAL

NEMESI 2

Tenda de muntanya extremadament lleugera amb tractament fire-retardant

La Nemesi 2 segueix la línia de tendes de muntanya de Ferrino d'una gran lleugeresa: teixits lleugers i resistent, estructura de duralumini solidaritzada amb juntes radials i barnilla a la part superior, construcció que garanteix l'estabilitat i una gran facilitat de muntatge. Doble sostre en polièster Ripstop, tenda interior amb mosquitera i terra de polièster impermeable, tots amb tractament FR (fire-retardant) conforme a la norma CPAI-84. Butxaques interiors portaobjectes, excel·lent ventilació interior «camera air», piquetes d'alumini i kit de reparació. Pes: 2,10 kg. Mesures muntada: 210x130x110 cm.

www.ferrino.it

CENTAUR 38

La motxilla amb més capacitat de Marmot

Amb un cinturó dissenyat específicament per a la pràctica de la verticalitat –compatible amb arnès, portamaterials resistent, guies per a mosquetons– s'escamoteja per a un extra en polivalència i exerceix un efecte envoltant a la cintura. Aquest detall proporciona una gran estabilitat a la motxilla, fins i tot en els desploms. El que més destaca de la CENTAUR és l'estudiada funcionalitat i l'excel·lent qualitat dels materials seleccionats per a la seva construcció: niló Nail Head 210d o 420d, en funció d'on sigui més necessari aportar resistència o lleugeresa. Reforços en niló Ballistic 840d. Boca d'accés amb plec i cinta de compressió superior.

Tapa amovible amb butxaca amb cremallera i clip portaclusos, espatllera termoformada amb panell interior amovible, fixació vertical per transportar la corda, compartiment per a bossa d'hidratació, tirants encoixinats, cintes d'hissat siliconadas per a un tacte més agradable. Costures reforçades en els punts de més sol·licitació. 2 portapiquets. Disponible en 30 i 38 l. Pes: 1.276 g 38 l.

www.marmot.com

Guies Ulldeter

Trekking, ascensions, cursos, alpinisme,
vies ferrades, escalada, esquí de muntanya....

www.guiesulldeter.com

info@guiesulldeter.com

Telf. 677 04 01 99

An aerial photograph of the Montgrí mountain, showing its rugged, rocky peak and the surrounding landscape of green fields and distant hills under a clear sky. The mountain's unique shape and the surrounding terrain are clearly visible.

Passejant pel **Montgrí**

Per **Alfred Montserrat Nebot**

Una muntanya plena de llegendes i històries reals, però també un lloc privilegiat i una veritable talaia sobre l'Empordà, la Costa Brava i el Pirineu.

*Una vista aèria de
l'aspra muntanya de
Santa Caterina, on
destaca el castell del
Montgrí.*

El massís del Montgrí és el més septentrional de la comarca del Baix Empordà. És un relleu calcari que sobresurt de la plana empordanesa, per sobre dels cursos fluvials del Daró i el Ter, i que té la seva continuació dins del mar a les illes Medes. Com moltes altres, és una muntanya plena de llegendes i històries reals, però també és un lloc privilegiat i una veritable talaia sobre l'Alt i el Baix Empordà, la Costa Brava i, fins i tot, el Pirineu. És un lloc per passejar amb tranquil·litat –sembla que Víctor Català, autora de la novel·la *Solitud*, és va inspirar en aquest paisatge–, fent excursions més o menys llargues. Una d'aquestes pot ocupar tot un dia i pot portar a conèixer una de les zones arqueològiques més importants de Catalunya: les ruïnes d'Empúries.

Torroella de Montgrí, situada als peus de la muntanya de Santa Caterina, és una vila de terra endins, però amb un marcat aire mariner. Això és degut perquè el port natural, l'Estartit,

és a tan sols tres quilòmetres. Torroella és el punt ideal per començar qualsevol dels itineraris que permeten pujar fins al castell i anar encara més enllà.

Dels diversos camins que pugen al castell, en aquesta ocasió s'ha optat pel recorregut que passa pel coll de la Creu. És una ascensió suau que s'inicia a la part nord de Torroella de Montgrí. Pel camí de Santa Caterina (GR 92) s'enfilen unes feixes que condueixen fins als peus del Pedrigolet, una àmplia tartera que baixa des del cau del Duc, i per la qual també es pot pujar, d'una manera més directa, fins al castell. En la primera bifurcació cal seguir per l'esquerra fins a assolir el coll de la Creu. A mesura que es guanya altitud es van descobrint noves perspectives d'un paisatge on destaca la plana, àmpliament cultivada, i les viles d'origen medieval, algunes d'aquestes aturonades, cercant una major protecció, tant dels enemics d'altres èpoques, com de les inundacions provocades pels desbordaments del Ter i el Daró.

Abans d'arribar al coll, on hi ha una construcció de pedra coronada per una creu de fer-

El castell del Montgrí al capvespre.

ROGER ROVIRA

ro, es passa a prop de tres petites capelles. En aquest punt el camí es torna a dividir. El de l'esquerra va a la muntanya d'Ullà. El de la dreta puja al castell, i el que segueix de dret baixa cap a Santa Caterina.

EL CASTELL DEL MONTGRÍ

Encara que quedi uns minuts separat de la ruta, val la pena pujar al castell del Montgrí. Aquesta construcció és un dels punts més interessants del recorregut. La construcció d'aquest castell data del 1294, durant el regnat de Jaume II.

Les disputes entre el comte de Barcelona i el d'Empúries van aconsellar aquesta fortificació que no és va acabar en arribar, els dos comtes, a un acord. L'edifici té un gran pati central tancat per unes muralles amb torres als quatre costats. Una àmplia cisterna proveïa d'aigua, i la manca d'elements artístics d'importància posa de manifest el seu ús exclusivament militar. Veient-lo, encara avui, ofereix una idea clara de l'aferissada lluita de la monarquia contra el poder feudal. Finalment, la contesa es va decantar del costat de la monarquia i va acabar

empobrint la comarca i desviant el riu Ter de la plana nord a la del sud del massís del Montgrí.

Durant el últims anys el castell ha estat restaurat i encara continua essent un símbol per als pobles de l'Empordà. Tal i com va escriure en Josep Pla: «Els empordanesos tenim el castell de Montgrí davant el ulls tota la vida. I quan som fora del país el portem en la nostra memòria més íntima, personal i callada.»

Cal retornar al coll de la Creu. Si es vol, val la pena fer una petita marrada per arribar fins al cau del Duc, dues petites coves que havien estat habitades fa més de 300.000 anys.

De nou al coll s'ha de seguir la pista que baixa cap al nord. A la primera bifurcació cal continuar per la dreta fins a l'ermita de Santa Caterina. Aquest edifici es troba ubicat en una petita i solitària vall a la qual s'hi pot arribar en cotxe per una pista que surt a prop d'Ullà.

A vista d'ocell la plana del baix Ter s'estén com un mosaic agrícola trencat només per la desembocadura del riu i el massís del Montgrí.

SANTA CATERINA

L'ermita es va començar a construir al segle XIV per tres monjos que van venir del monestir de Montserrat com a conseqüència del cisma d'Occident. Bartomeu Cabotes, Pere Trasió i Berenguer Desguell van ser acollits pel rei d'Aragó i amb l'ajuda econòmica de personatges locals van aixecar un edifici en estil gòtic tardà, però l'ermita ha sofert múltiples modificacions al llarg dels anys. Actualment té tres voltes, amb tres altars. Havia allotjat una talla gòtica, de pedra, que va ser destruïda el 1936, en el inici de la guerra civil.

L'altar major, perdut, era d'estil barroc i allotjava un retaule gòtic de l'escola de Jaume Serra que representava la Mare de Déu de la Llet.

Els voltants de Santa Caterina estan ben cuidats. Hi ha un pou, una font, un petit oratori i una zona d'esbarjo amb barbacoes. Cada 25 de novembre, dia de la santa, s'hi celebra un aplec per commemorar la salvació de Torroella de

ROGER ROVIRA

Corriol ben marcat com a sender local que condueix fins a la cala Pedrosa.

EL CONJUNT MONUMENTAL D'EMPÚRIES

Es vestigis de l'antiga ciutat d'Empúries constitueixen el conjunt arqueològic més important del país. Va tenir una influència capital en la formació de diverses cultures autòctones i també per haver estat el punt de contacte i d'entrada amb les cultures i civilitzacions mediterrànies.

El visitant que s'atansa al jaciment percep una part d'una realitat encara més àmplia. Certament l'espai visitable abasta la ciutat grega i bona part de la ciutat romana, però el trajecte històric d'Empúries s'allarga pels dos extrems. En un moment precolonial, Empúries formava part d'un poblament autòcton que es trobava en un estadi cultural de l'edat del ferro. Sobre aquesta població, durant la segona meitat del segle VII aC varen començar a arribar estímuls d'altres pobles, com ara els fenicis, els etruscs i els grecs.

Un punt d'inflexió en la situació el va suposar l'arribada i instal·lació d'un grup d'estirp focea, procedent probablement de Marsella, en el petit turó de Sant Martí d'Empúries, per crear un enclavament que donés suport a unes rutes comercials que cercaven les riqueses minerals del sud peninsular. Els contactes i l'aportació d'aquests grecs va fer que calgués, al cap de poc temps, cap a mitjan segle VI aC, un nou solar amb espai suficient per poder desenvolupar una entitat ciutadana.

Es va originar així Empòrion, una petita ciutat, formada a redós del seu port comercial, avui colgat de sorra. Aquest nou nucli, que va conviure amb el primer establiment, fou sempre de dimensions reduïdes, entorn les 3 ha de superfície, encerclat de muralles, que va anar desenvolupant al llarg dels segles una estructura urbana adaptada a una topografia irregular, articulada amb uns eixos viaris que permetien ordenar uns espais públics i la zona ocupada pels habitatges.

Entre el segle VI i el segle II aC, l'Empòrion grega fou coneguda en el seu entorn per disposar d'un santuari on les divinitats sanadores com Asclepi o Isis i Serapis exercien el seu mestratge, d'un centre públic per a les reunions ciutadanes format per l'àgora i l'estoa i un port que permetia vendre el producte interior i fer arribar productes manufacturats procedents dels centres mediterranis més prestigiosos.

La disputa pel control polític i econòmic del Mediterrani va desembocar en les guerres Púniques, que van enfrontar Cartago i Roma, la potència emergent. En el marc de la Segona Guerra Púnica, els grecs foceus instal·lats en les colònies occidentals eren aliats dels romans. L'any 218 aC, per tallar l'aprovisionament de l'exèrcit d'Anníbal, van desembarcar dues legions

al port d'Empúries, la qual cosa va significar, a la llarga, la presència efectiva de Roma a la península Ibèrica. Guanyada la guerra, s'inicià la conquesta militar del territori. Aquest es va dividir en dues províncies, la Hispania Citerior i la Hispania Ulterior, i es va imposar als pobles el pagament de tributs. Davant la revolta a aquesta situació, calgué acabar amb la resistència de la població indígena. La submissió del poblament ibèric va comportar la seva aculturació, integració i explotació seguint uns paràmetres nous. La fundació de ciutats, l'explotació agrícola del territori i la creació d'una extensa xarxa de carreteres són alguns dels elements claus de la nova realitat.

En l'espai emporità la conquesta romana es va materialitzar en la creació d'una ciutat de nova planta, a inicis del segle I aC, que es va superposar a les restes d'un primer campament militar. Aquesta ciutat, encerclada per una muralla, tenia una estructura rectangular de 23 ha d'extensió, amb una trama interna de carrers orientats nord-sud (*cardines*), als quals es creuaven uns altres en sentit est-oest (*decumani*), que definien fins a 70 insules.

Probablement, en un primer moment es van separar els seus pobladors amb una muralla interna segons el seu estatut jurídic: els hispans al terç nord i els ciutadans de ple dret als dos terços sud, amb el fòrum al centre. Aquest espai públic articulava, entorn de la plaça descoberta, els diversos edificis que eren necessaris per exercir les diferents funcions ciutadanes: al nord, el temple principal,

que presidia el *temenos* sagrat; a l'est, la basílica i la cúria, amb funcions polítiques i civils; la banda occidental i sud estava ocupada per *tabernae*, botigues de funció comercial. De la ciutat en coneixem diverses cases senyoriales, les termes públiques i dos edificis d'espectacles que es trobem fora muralla: l'amfiteatre i la palestra. En època d'August, els dos recintes, grec i romà, es van unificar en un de sol, mercès a la creació del municipi d'*Emporiae*.

La projecció d'aquesta ciutat es va veure interrompuda per una crisi lenta i gradual que va conduir a l'abandonament dels seus nuclis urbans a finals del segle III dC. Malgrat això, Empúries no desaparegué, sinó que es va adaptar a les necessitats que exigia la nova etapa, marcada per l'església cristiana com a nou poder. A partir del segle IV va assumir el paper d'*urbs* l'antic promontori de Sant Martí d'Empúries, amb el castell i l'església. La població es va disseminar a l'entorn del turó, creant parròquies centrades en petites esglésies com Sant Martí al nucli urbà, mentre que es creava una església cementirial sobre les restes de l'antiga ciutat grega; Santa Reparada a Cinclaus, Santa Margarida, Santa Magdalena i Sant Vicenç es troben al vessant occidental. Empúries fou seu episcopal i, en època carolíngia, capital comtal, fins al seu desplaçament, en el segle XI a Castelló d'Empúries.

Dr. Joaquim Tremoleda Trilla

Museu d'Arqueologia de Catalunya - Empúries

Montgrí de les guerres i la pesta que assolaren la comarca durant el *segle* XVII i XVIII.

Sobrepassada l'ermita, del petit bosc que hi ha al darrere, per l'esquerra surt un corriol que puja fins a un coll situat entre el puig Rodó i el puig Roig. Aquí s'enllaça amb un altre camí, que per la dreta porta fins al GR 92, que baixa del Montplà.

No es triga gaire a trobar un desviament cap a l'esquerra. Cal seguir-lo, i tot seguit de creuar un tallafoc, s'arriba a l'anomenada casa del Guarda. Cap a l'est, s'inicia el camí que porta a la urbanització la Torre Vella, en el vessant sud del puig de la Reina. Aquest tram del recorregut es creu que formava part d'una de les vies de comunicació de l'època romana. És conegut com el camí dels Ruscós, que més modernament va ser utilitzat per al transport de la calç que s'extreia del Montgrí.

Cal anar rodejant la urbanització per la part més septentrional. Nou encreuament de camins. Sempre agafant el camí que surt a l'esquerra, o sigui, seguint las marques de GR, es va perdent altitud fins que es creua el torrent de Coma Llobera, quasi per la seva capçalera. Una mica més endavant s'arriba a una àmplia

pista. És la que uneix l'Escala amb l'Estartit. Després de travessar-la la ruta enfila cap al puig Torró.

Sense trepitjar la part més elevada d'aquest turó, que queda a l'esquerra del camí, cal anar en direcció nord, passant pel costat d'unes antigues pedreres. En la primera bifurcació que es troba s'ha de prendre el camí de la dreta, tot deixant el GR. Aviat s'arriba a un altre desviament. Per la dreta es pot accedir a la cala Pedrosa.

Seguint recte, el sender torna a enfilear la direcció nord passant per la part alta del golf de la Morisca. No es triga a fer-se visible el cap Castell, promontori que penetra en el mar donant a la costa una visió feréstega de la zona. En aquest lloc fou excavada una necròpolis tumulària d'urnes cineràries datades entre els segles VII i VI aC. Cal destacar que el braç de terra que uneix el cap Castell a la terra ferma està foradat per sota formant una d'aquestes espectaculars foradades que es troben per la costa.

Retornant al camí que passa per dalt dels penya-segats, i després d'una suau baixada, s'arriba a un altra de les cales més boniques del Montgrí: la cala Ferriol. Després d'aquesta derivació fins la costa, s'ha de retornar al GR. Des de la cala Ferriol, on desaigua el torrent del mateix nom, surt un camí que permet remuntar

Sant Martí d'Empúries, final de l'itinerari proposat.

EL CAU DEL DUC DE TORROELLA DE MONTGRÍ

D'entre les cavitats del Montgrí, totes elles anomenades «cau», n'hi ha tota una colla que tenen interès per a la prehistòria de l'Empordà i de Catalunya. En el tercer mil·lenni abans de la nostra era molts caus van ser utilitzats per fer-hi inhumacions. Són, entre altres, el cau dels Ossos, conegut dels des 1863, el cau de les Dents, el cau d'En Calvet, el cau d'En Margall i el cau del Tossal Gros. Dues cavitats més tenen un interès molt especial perquè van ser habitades pels homes de l'edat de pedra fa centenars de milers d'anys, en el plistocè mitjà. Són el cau del Duc d'Ullà i el cau del Duc de Torroella de Montgrí.

Aquest últim és una gran cavitat d'una única sala amb pendent cap a migdia, on té una enorme entrada, visible des de bona part del Baix Empordà. Des d'ella es gaudeix d'esplèndides vistes al baix Ter i a les muntanyes de Pals i Begur. El cau del Duc ha estat sempre conegut i visitat. Ja hi ha indicis de visites en diferents èpoques dels temps prehistòrics, però la seva importància rau en el fet que va ser repetidament ocupat durant algunes de les primeres etapes de la prehistòria, en l'època geològica anomenada plistocè mitjà (780.000-125.000 abans d'ara), quan es desenvolupaven civilitzacions que des del punt de vista cultural incloïen en el paleolític inferior.

Els homes paleolítics el van fer servir com un campament base, en el qual van acumular durant segles o mil·lennis una enorme quantitat d'eines de pedra, fabricades la majoria sobre palets de riu de diferent naturalesa lítica (quars, quarsita, pòrfir, corniana), seleccionats d'entre els que arrossega el riu Ter. Aquestes eines són còdols d'on s'han extret ascles en una sola de les cares (*chopper*) o en dues (*chopping-tool*), còdols on s'ha tallat una punta robusta amb extraccions bilaterals (pic del Montgrí) o frontals i laterals (pic de Crèsses), nuclis destinats a l'extracció d'ascles, ascles sense retocar i de perímetre tallador o ascles i fragments retocats en forma de rascadora, de rascadora denticulada, de punta o de opunta denticulada (punta de Taiac). Totes elles són eines molt simples que els servien per espejear els animals que aquells caçadors i recol·lectors podien aportar al cau. Crida l'atenció l'abundància de còdols tallats i l'escassetat de bifacials.

La historiografia del cau del Duc és complexa, i la cronologia que se li ha atribuït ha anat variant al mateix temps que ho feien les concepcions teòriques sobre la prehistòria de Catalunya. Excavat parcialment per Lluís Pericot i Maties Pallarès i publicat a l'Anuari de l'Institut d'Estudis

El cau del Duc a la dècada de 1970, en un moment que estava en excavació.

Catalans el 1922, en una època que es creia que Catalunya no havia estat ocupada fins al paleolític mitjà, va ser diagnosticat com un jaciment mesolític (10.000-7.000 abans d'ara). Als anys 70, i a partir del mateixos materials procedents d'aquella primera excavació, Eduard Ripoll i Henry de Lumley el van considerar un jaciment mosterià, del paleolític mitjà (90.000-40.000). Mes endavant s'hi van fer noves excavacions que van proporcionar milers de peces més que havien quedat retingudes en les profundes esquerdes de la roca de la caverna, i algunes restes de fauna arcaica (elefant, rinoceront). En un moment en què ja s'havien reconegut a Catalunya jaciments molt antics, com la cauna de l'Aragó a Tauteüll (Rosselló) i les indústries arcaïques de les terrasses del Ter i la Tet, es va veure que les principals ocupacions del cau s'havien d'atribuir al paleolític inferior. Actualment s'han fet aprofundits estudis sobre aquesta indústria, conservada al Museu Arqueològic de Catalunya (seus de Girona i Barcelona) i al Museu de la Mediterrània de Torroella. Hi ha qui creu que representa almenys dues ocupacions molt distanciades en el temps, una del paleolític inferior i l'altra mosteriana (paleolític mitjà). Altres preferim creure que la major part de la indústria es pot considerar homogènia, que té paral·lels en altres indústries de les comarques gironines, com la del turó de la Bateria a Girona, excavada fa poc, i que es pot situar, per les seves característiques tècniques

ja una mica evolucionades, ara fa poc menys de 300.000 anys. Sigui com sigui, el cau del Duc ens fa evocar una època molt reculada, en la que els caçadors recol·lectors que ocasionalment hi sojornaven controlaven des d'allí un ampli territori que els havia d'oferir els recursos per a llur subsistència.

Narcís Soler i Masferrer

Catedràtic de Prehistòria. Universitat de Girona

amb comoditat fins a enllaçar amb el GR. Ara cap al nord, tot creuant el pla del Milà, es va fent via fins a trobar unes instal·lacions militars abandonades.

Cal anar endavant per un camí carreter que entronca amb la pista que puja de l'Escala i que va en direcció a la punta Ventosa tot travessant un bosc de pins, on també hi ha les restes d'unes antigues bateries de costa. La vista és espectacular, especialment cap al nord on es pot veure el golf de Roses, el cap de Creus i el Pirineu, d'on sobresurt el Canigó.

Al costat de les bateries s'inicia el sender que porta, rodejant cala Montgó, fins a les primeres cases de l'Escala. És un recorregut amb trams amb forta baixada, que a vegades passa a prop d'alguns estimballs. Per això cal anar en compte.

Deixant enrere les ruïnes d'un altre edifici militar s'arriba a una platja on cal travessar un torrent que hi desemboca. Es torna a pujar per guanyar la part alta del penya-segat. Finalment s'entra a l'Escala, població que cal travessar seguint les marques de GR, o senzillament anant a buscar el camí que segueix cap a Sant Martí d'Empúries.

En sortir per la part nord de la població cal creuar el rec del Molí. En aquest punt s'inicia un ampli passeig que va seguint la costa i que porta fins a Sant Martí d'Empúries, passant pel costat d'unes de les restes arqueològiques més importants de Catalunya. Cal observar la feina que, des de fa anys, es va començar a fer per fixar les dunes que amenaçaven algunes cases.

Avançant per aquest passeig, i a l'alçada de la platja del Portixol, es pot veure un modern hostal. Aquest edifici, inicialment construït al 1907 amb el nom de Vila Teresita, va ser el lloc d'allotjament dels primers arqueòlegs que, sota la direcció de Puig i Cadafalch, van començar

les excavacions d'Empúries. Avui dia, l'Hostal Empúries és el primer establiment hostaler d'Europa que ha obtingut la certificació LEED (*Leadership in Energy and Environment Design*), que l'acredita com a edifici sostenible, amb el compromís ecològic d'alta eficiència. L'ampliació d'aquest antic hostal s'ha fet seguint la filosofia del *Cradle to Cradle*, desenvolupada per l'arquitecte americà William McDonough i el químic alemany Michael Braungart, que se centra en el disseny d'un producte o servei perquè sigui totalment biodegradable o bé totalment reutilitzable.

Una mica més endavant, a l'alçada de les ruïnes i sobre la platja, es poden veure les restes del vell port hel·lenístic.

Finalment, després d'una suau pujada, s'arriba a Sant Martí d'Empúries. Encara que l'actual població conserva un aire medieval, els primers pobladors varen ser els grecs, al segle VI aC. Durant els segles IX al XI va ser la capital del comtat d'Empúries, més tard traslladada a Castelló d'Empúries. Val la pena passejar pels seus carrers i gaudir de tots els racons mentre arribem a l'església parroquial gòtica del segle XVI.

Com podem encadenar només en
un dia el màxim de vies possibles

Andorra,

*Flanqueig inicial a la ferrada
de la canal del Grau.*

A full-page photograph of a person rappelling down a steep, dark rock face. The person is wearing a red helmet, a black t-shirt, grey shorts, and a backpack. They are positioned in the lower-left quadrant of the frame, looking upwards. A rope is attached to their harness and extends diagonally across the rock face towards the upper right. The rock surface is highly textured with various cracks and small patches of green moss. The lighting is bright, casting a shadow of the person onto the rock.

un dia de ferrades

Per **Marc Umbert Llorens**
Fotografies de **Roger Rovira**

Des de fa uns anys les vies ferrades han anat guanyant adeptes al nostre país, gràcies a les noves obertures d'itineraris i al seu bon equipament. Actualment, a Catalunya, comptem amb unes quaranta vies.

Aquest èxit també és degut a què les vies ferrades són una manera relativament fàcil d'endinsar-se en el món de la verticalitat. La pràctica de les vies ferrades no necessita un gran ventall de tècniques gestuals com l'escalada, i les tècniques de protecció són molt senzilles. Així que amb un bon estat de forma física i el material adequat, només ens caldrà un curs per conèixer les normes de seguretat i les tècniques d'assegurament i ràpel per poder gaudir d'unes sensacions impressionants que abans només eren a l'abast d'escaladors.

LES VIES FERRADES D'ANDORRA

Andorra va decidir ja fa uns anys invertir en noves ferrades com a atractiu turístic per als amants dels esports de muntanya. Actualment hi ha fins a 16 vies ferrades i, tenint en compte la seva extensió, podríem dir que es tracta d'una zona de gran concentració de vies ferra-

*Vista de la paret del Roc del Quer.
D'esquerra a dreta veiem la canal del
Grau, la ferrada dels Racons, la Directa i
la canal de la Mora a la dreta.*

des, cosa que converteix aquest petit país dels Pirineus en un destí imprescindible per als amants de les cintes dissipadores, els cables metàl·lics, els graons i els ponts tibetans.

Gràcies a això ens vam plantejar un projecte: encadenar en un sol dia el màxim de ferrades possibles. La idea era començar per la ferrada més llunyana, el Bony d'Envalira (a Grau Roig), i després agafar el cotxe fins a la parròquia de Canillo per fer les quatre ferrades de la paret del Roc de Quer. D'allà prendríem de nou els vehicles per seguir baixant en direcció a Andorra la Vella, per fer la següent parada a Encamp-Engolasters i poder fer la via de Roc d'Esquers. En total sis vies ferrades en un sol

dia. Un munt de metres de desnivell vertical.

Però a vegades les coses no surten exactament com es tenen previstes. I el dia 17 de juny, era el nostre dia D, moltes hores de llum i força calor. Però no va ser així. El 17 de juny a les 8 del matí, fèiem un cafè en un bar mentre vèiem plovisquejar per la finestra. El pronòstic era que a mig matí deixés de ploure, per tornar-hi per la tarda. He de reconèixer que la primera idea va ser la de tornar cap a casa. Però ja estàvem allà. I no volíem marxar amb les mans buides. Així que vam decidir anar a fer alguna de les ferrades del Roc de Quer. I ja veuríem.

Al final, van set vies ferrades realitzades: 1.145 m de desnivell vertical (en ferrades), més 200 m de desnivell positiu de les aproximacions i retorns; 7 hores i mitja en total d'activitat entre vies ferrades i caminades. A això cal sumar-hi uns 45 minuts de cotxe en els trànsfers entre vies.

1. CANAL DE LA MORA

Aquesta va ser la primera ferrada del dia. La més senzilla de la paret. S'ha desequipat la part final, que arribava fins al mirador, però s'ha obert una variant una mica més vertical.

Progressant per la via Roc d'Esquers amb la vall de Madriu al fons.

Una bona canal per iniciar-se: algun petit ressalt vertical, però fàcil. L'entrada a la variant té un pas llarg per aconseguir assegurar-se al cable. Baixada al cotxe per un camí ben marcat. Compte amb els dies de pluja, baixa aigua per la canal.

2. DIRECTA AL ROC DEL QUER

Aquesta és la ferrada més famosa de la paret. És un via molt bonica amb força trams verticals, però amb un parell de terrasses que li treuen continuïtat; però que ajuden a relaxar els braços. És força llarga i entretinguda. El final de la ferrada és al mateix mirador. Baixada pel mateix corriol fins al peu de via.

Primer trànsfer: aquí vam decidir agafar el cotxe i baixar-lo a la cantina de Canillo, per tenir més a prop l'accès a la via, i guanyar una mica de temps.

3. FERRADA DELS RACONS

Ferrada molt vertical i exigent físicament. La primera meitat de la ferrada va flanquejar cap a la dreta fins a situar-se al pany de paret més

dret, on puja recte fins a cercar l'últim tram una mica desplomat. Una via amb molt d'ambient a la part final.

4. CANAL DEL GRAU

Accés des del corriol de sortida de la via de Racons, és una via molt estètica, ja que recorre una canal selvàtica, que creua un parell de cops, mitjançant un pont de posts primer, i un segon pont tibetà amb un parell de cables per als peus, i un parell més per ancorar-nos. A la sortida prendrem un corriol marcat amb punts grocs que ens durà fins al cotxe, passant primer per l'encreuament de la sortida de la via de Racons.

Superant una de les últimes dificultats de la ferrada dels Racons.

Aquí vam fer el segon trànsfer: vam agafar el cotxe per baixar en direcció a Andorra la Vella, per desviar-nos a la rotonda d'Engolasters. S'aparcava a un carrer just on hi ha el pont de la Plana [c/la Plana].

5. ROC D'ESQUERS

Via ferrada molt completa. Per la seva gran longitud trobarem un ampli ventall de passos. Comença per unes plaques llises tombades, equipades amb una gran quantitat de graons, per després fer una llarga travessa cap a la dreta, fins a arribar a la part final, on passarem per sota d'un gran sostre i haurem de superar uns quants trams verticals. Les vistes són impressionants de tota la vall. La via finalitza en uns blocs en una zona boscosa. Haurem de remuntar encara 135 m de desnivell caminant per un corriol fins a arribar a un petit collet, on agafarem un camí a mà dreta per tornar fins al cotxe, que s'acaba empedrant i passant per diverses cases de pagès i camps plens de bestiar.

Tercer trànsfer. Agafem el cotxe per baixar fins a Andorra la Vella i el deixem al polígon de Santa Coloma.

6. SANT VICENÇ D'ENCLAR

Una via molt més maca del que pot semblar a priori. Es deixa el cotxe en un polígon industrial i s'hi accedeix per un corriol en uns 10 minuts. La via va superant uns quants ressalts fins a situar-se en un esperó aeri. Passem per un parell de rampes de roca equipades amb una cadena per les mans i un cable per assegurar-nos. Després d'una petita travessa per unes terrasses arribem a la part final de la ferrada. Aquí trobarem un llarg desplomat molt exigent físicament, però ben equipat. Després d'això seguirem pel fil d'un esperó rocallós, ja més tombat, enllaçant plaques llises de roca, fins que superem un petit bloc, ja enmig del bosc. El final de la ferrada és ben bé a sota de l'ermita de Sant Vicenç d'Enclar. Un bonic mirador. La baixada és entremig del bosc, ben senyalitzada fins a arribar a la tartera just a sobre d'on comença la ferrada. Allà surt un camí directe que evita passar per l'esllavissada que s'emportà l'antiga baixada original.

*Tram superior de la via de
Sant Vicenç d'Enclar, amb
Santa Coloma i Andorra la
Vella als peus.*

Quart i últim trànsfer. Prenem el cotxe en direcció a la frontera amb Catalunya, i a la rotonda abans de Sant Julià de Lòria girem a mà dreta en direcció a Aixovall, on aparquem.

7. TOSSAL GRAN D'AIXOVALL

Aquesta fou l'última ferrada del dia, ja a la sortida d'Andorra (Sant Julià de Lòria). És una ferrada força curta, però molt entretinguda. Té dues variants. Una d'aquestes és vertical, però senzilla; l'altra ens sorprendrà amb un petit sostret que delectarà els amants de la verticalitat. Comença en uns prats a prop del riu fent

Una cadena ens ajudarà a progressar a l'inici de la canal del Grau.

una petita pujada fins a un petit collet sense complicacions. Després prenem un corriol que ens mena fins al riu, pràcticament per començar una travessa cap a la dreta per unes plaques tombades fins a trobar la paret vertical. Després d'uns quants metres ens trobem amb la bifurcació de la ferrada. La de l'esquerra és més senzilla, tot i que continua seguint per uns trams força verticals i aeris, i la de la dreta segueix fins a trobar el pas clau de la via, un petit sostre que superem per la dreta.

El final de la via és comú, i acaba amb un tram vertical que creua una placa rocallosa per deixar-nos en un petit mirador. La baixada és fa per un corriol ben marcat fins al cotxe.

A les 7 del vespre ja érem a baix. Un cop al cotxe, i recollit el material, ja només ens faltava una cosa. Per una paradeta a qualsevol dels centres comercials que hi ha sortint d'Andorra per fer el que tocava: un bon refresc en una terrassa, omplir el dipòsit de benzina i comprar un Toblerone de mida extragran.

Els graons són els principals protagonistes de l'equipament de les ferrades.

*Impressionant vista del primer
dels ponts de posts que
travessen la canal del Grau.*

PETITA HISTÒRIA DE LES VIES FERRADES

Definim una via ferrada com una via que, sense ser pròpiament d'escalada, té passos difícils equipats amb elements fixos, com ara barrots, escales, passamans, ponts penjats, tirolines o cadenes, que ajuden a superar-los sense que calgui una especialització en l'escalada.

La història de les vies ferrades està molt relacionada a la del mateix alpinisme. Està documentat que a mitjan segle XIX s'equipen alguns itineraris a cims alpins amb cables, per fer-ne més segura la progressió. Amb tot, la primera via ferrada d'Europa es va instal·lar a Àustria l'any 1843 per fer més accessible l'ascensió al pic Hoher Dachstein, el cim més alt dels Alps del Salzkammergut. El 1869 s'instal·laren vies ferrades al mont Großglockner, també a Àustria, i l'any 1903 a la Marmolada (Itàlia). Durant la Primera Guerra Mundial s'equiparen senders amb finalitats militars a les Dolomites, en la guerra austrohongaresa contra Itàlia, que servien als soldats com a via d'escapada d'accés ràpid per a les tàctiques de guerra. El final de la guerra va convertir aquests itineraris en indrets per a l'esport de muntanya, que han estat l'origen de les vies modernes.

A Catalunya, un dels primers itineraris equipats és el grau de l'Escletxa a la serra del Montsant. Fins i tot hi ha testimonis de camins equipats en la Guerra del Francès o les guerres Carlines, per accedir a llocs difícils de les muntanyes, com el cau dels Emboscats de Sant Llorenç

del Munt o la cova dels Carlins de la Mussara. I encara diversos camins amb escales a Montserrat.

El 1010 els habitants del mas dels Oriols instal·len una escala d'accés al pla de Busa. Cap a la dècada de 1920, amb les construccions hidroelèctriques, destaquen els recorreguts equipats en parets per poder fer aquestes obres, com ara el camí que remunta la presa de la central d'Escales a Sopeira.

L'any 1966 Josep M. Torras i Anna Pallejà fan el primer descens del Joc de l'Oca a Montserrat; després s'equipa per a la pujada i es converteix en un dels itineraris més clàssics de Catalunya.

Un dels pioners de les ferrades a casa nostra és Antonio García Picazo que, l'any 1993, amb un grup d'escaladors de Montserrat, equipen la via Teresina a Montserrat, considerada la primera via ferrada pròpiament dita de l'Estat espanyol. L'any 1997 Joaquín Olmo equipa la Urquiza-Olmo a Mont-rebei i la canal del Mejillón a Montserrat.

En els darrers anys han estat inaugurades tres vies destacables:

- la cala del Molí, als penya-segats de la Costa Brava (2001)
- les Baumes Corcades, als cingles de Bertí (2003)
- la Regina, a la cinglera dels Esplovins, considerada la millor via ferrada de Catalunya (2004)

F. A.

LES SET FERRADES EN DADES

1. FERRADA DE LA CANAL DE LA MORA

Com podem arribar-hi: ens dirigim fins a Canillo, i a l'entrada del poble, agafem el desviament en direcció a Ordino per la carretera CS-240. Després d'un parell de revolts, passarem per sota d'una xarxa de protecció on veurem un cartell. Just abans del següent revolt a mà esquerra, hi ha un aparcament.

Accés: des de la mateixa carretera trobem un cartell indicatiu que marca l'inici de la ferrada (5 min).

Descens: agafem un camí senyalitzat a mà dreta per tornar al cotxe (30 min), si volem pujar al mirador haurem de seguir cap a l'esquerra per un corriol (15 min).

Desnivell 200 m
Recorregut 400 m
Orientació S-E
Aproximació 5 min
Tornada 30 min
Dificultat PD
Horari/Via 1 h

2. FERRADA DEL ROC DEL QUER (DIRECTA)

Com podem arribar-hi: igual que a la Canal de la Mora.

Accés: igual que l'anterior, però una mica més a l'esquerra.

Desnivell 350 m
Recorregut 460 m
Orientació S-E
Aproximació 5 min
Tornada 40 min
Dificultat D+
Horari/Via 1 h 45 min

3. FERRADA DELS RACONS

Com podem arribar-hi: Uns 400 m abans d'arribar a Canillo, just uns 100 m per sota d'una rotonda. Podem aparcar a la Cantina de Canillo.

Accés: caminem uns 50 m per la carretera fins a trobar unes escales de fusta; hi ha un cartell indicatiu.

Descens: seguint les marques grogues.

Desnivell 300 m
Recorregut 400 m
Orientació S-E
Aproximació 5 min
Tornada 40 min
Dificultat D+
Horari/Via 1 h 15 min

4. FERRADA DE LA CANAL DEL GRAU

Com podem arribar-hi: idèntic a la via de Racons, però seguirem pel corriol (referència al rètol nº 5) durant una mitja hora. El més convenient si és el nostre grau, és realitzar la via de Racons i enllaçar-la amb aquesta.

Accés: idèntic a l'anterior.

Descens: per un corriol amb marques grogues.

Desnivell 90 m
Recorregut 350 m
Orientació O-E
Aproximació 5 min
Tornada 45 min
Dificultat D
Horari/Via 1 h

5. FERRADA DEL ROC D'ESQUERS

Com podem arribar-hi: un cop a Andorra la Vella agafem el desviament en direcció a Engolasters, un quilòmetre després creuem el riu Madriu per un pont a mà dreta i aparquem al mateix carrer (c/ de la Plana).

Accés: creuem el pont caminant i seguim uns 100 m per prendre un corriol a mà dreta (indicacions via ferrada) que ens condueix entre el bosc fins al peu de ferrada.

Descens: de fet, primer haurem de seguir pujant fins a arribar al coll Jovell seguint unes marques grogues, i, un cop arribats al coll, cal seguir les marques de GR que en duran per la vall de Madriu novament al cotxe.

Desnivell 200 m
Recorregut 350 m
Orientació S-O
Aproximació 10 min
Tornada 1 h 30 min
Dificultat D+
Horari/Via 1 h 40 min

6. FERRADA DE SANT VICENÇ D'ENCLAR

Com podem arribar-hi: a la rotonda rectangular de l'entrada a Andorra la Vella (venint de Sant Julià de Lòria) prenem el carrer que ens mena al centre de la vila. Passarem una primera gasolinera, i abans d'arribar a una segona gasolinera, trobarem un cartell vertical amb indicatius de via ferrada. Prenem el carrer de Barrers, que ens porta per dins del polígon fins a una barrera on hi ha el cartell d'accés a la via ferrada.

Accés: des de la pedrera, seguint els indicatius que hi ha a la tanca de fusta.

Descens: des de l'ermita de Sant Vicenç d'Enclar, seguirem pel camí del darrera, tot baixant per la zona més obaga que ens portarà fins al coll d'Enclar i a la pedrera que hi ha sobre els cotxes.

Desnivell 170 m
Recorregut 270 m
Orientació E
Aproximació 5 min
Tornada 25 min
Dificultat D
Horari/Via 1 h

7. FERRADA DEL TOSSAL GRAN D'AIXOVALL

Com podem arribar-hi: entre Sant Julià de Lòria i Andorra la Vella, trobem un desviament cap a Aixovall. Només en prendre aquest carrer, trobarem a mà dreta un petit carrer entre camps que porta fins a l'ermita de Santa Filomena, on aparcarem.

Accés: des de l'ermita, seguirem unes marques que indiquen via ferrada fins a un prat al costat del riu, on veurem els graons cap a l'esquerra.

Descens: des del mirador, cal agafar un camí que baixa fent ziga-zagues fins al mateix punt on comença la ferrada.

Desnivell 70 m
Recorregut 100 m
Orientació E
Aproximació 5 min
Tornada 15 min
Dificultat D
Horari/Via 40 min

Les ferrades de Catalunya

Entre el desembre del 2010 i l'abril del 2011 han aparegut dos volums publicats per l'editorial Alpina que recullen totes les vies ferrades i passos equipats de les comarques de Barcelona, Girona, Lleida, Tarragona i el Pirineu Oriental.

Vies ferrades. Recorreguts i passos equipats.
 (en dos volums)
Pep Mayolas / Miquel Soro
 Editorial Alpina,
 Granollers, 2010 i 2011

*L'Alta Via 1 és un sender
d'alta muntanya que travessa
d'oest a est el nord de la
Vall d'Aosta, a l'ombra del
vessant sud del Mont Blanc, el
Grand Combin, el Mont
Cervin i el Monte Rosa.
Per això també se l'anomena
ruta dels Gegants.*

ALTA VIA 1

La ruta dels Gegants

Text i fotos de
Jordi Ollé Marrasé

*Magnífica vista del Mont
Cervin i el Monte Rosa des
del coll de Vessona.*

Segons la guia, aquesta ruta consta de 17 etapes, amb un temps de 3/5 hores cadascuna. La part més interessant d'aquesta alta via és la part central. Comença al poble de Courmayeur a Donnas-Pont Saint Martin, i va creuant les valls de Valpelline, Valtournenche, Ayas i Gressoney. Precisament, en una part d'aquestes tres darreres valls passa el gran sender Walser, en honor als avantpassats Walsers, originaris de Germània, que del segle XI fins al XIV van emigrar des del Valais suís fins al nord d'Itàlia (Aosta i Piemont) a la recerca de terres noves, a través dels colls de Sant Teodulo (Zermatt) i Monte Moro (Saas Fee). Curiosament, a la vall d'Ayas hom l'anomena també el «cantó dels Alemanys».

LA VALL D'AOSTA

La Vall d'Aosta és un territori dels Alps occidentals molt individualitzat i muntanyós, que coincideix aproximadament amb la regió autònoma italiana del mateix nom. Emmarcada pels Alps Penins, al nord, i pels Alps de Graies, al sud, limita al nord amb el cantó suís de Valais, a l'oest amb la Savoia (França) i al sud i a l'est amb el Piemont. La capital és Aosta.

Cal dir que és la regió més petita d'Itàlia (3.300 km², més d'un 10% de la superfície de Catalunya). Està comunicada amb França pel túnel del Mont Blanc i el coll del Petit Saint Bernard, i amb Suïssa, pel coll i el túnel del Grand-Saint-Bernard. Hi ha una autopista (85 km) que creua la regió d'oest a est i enllaça

l'Alta Savoia, pel túnel del Mont Blanc, i per l'altre cantó, el Piemont i, per tant, la seva capital: Torí.

Amb prop d'un centenar de castells medievals i fortaleses, és la regió amb més densitat d'Europa de vestigis medievals (segles XII-XV), construïts sota el domini de la casa de Savoia.

AMB PROP D'UN CENTENAR DE CASTELLS MEDIEVALS I FORTALESES, LA VALL D'AOSTA ÉS LA REGIÓ AMB MÉS DENSITAT D'EUROPA DE VESTIGIS MEDIEVALS

Per la seva banda, la ciutat d'Aosta té importants restes de l'època romana. Habitada pels celtes salassis, va ser conquerida pels romans el 25 o el 26 aC, que hi fundaren Aosta. Ocupada successivament pels longobards, els francs i els reis de Borgonya, la vall fou cedida (a la primera meitat del segle XI) a la casa de Savoia. L'any 1238 Frederic II Hohenstaufen erigí el comtat en el ducat d'Aosta. Tret d'uns breus períodes d'ocupació francesa, la vall restà incorporada als dominis dels Savoia, reis de Sarde-

nya (fins al 1945), la qual cosa no obstà que hi fos mantinguda una certa autonomia, concreta en la carta magna de franqueses concedides per Tomàs I de Savoia (1191) i per l'oficialitat de la llengua francesa, reconeguda per un decret de l'any 1561 del duc Manuel Filibert. Els primers atemptats contra l'autonomia s'iniciaren

amb el naixement del regne d'Itàlia (1860), la proclamació de l'italià com a llengua oficial i la integració com a província al Piemont.

Obtingut de la república italiana (1945) el reconeixement d'autonomia, la vall es regeix per un estatut especial (1948), el primer que fou concedit a l'estat italià.

La Vall d'Aosta compta amb el parc regional del Mont Avic i, sobretot, del primer parc nacional Italià, creat el 1922, el parc nacional de Gran Paradiso, on hi ha l'únic quatremil totalment italià, famós per la seva important reserva de *bouquetins* o *stambeccos*. Ja el 1856,

Vista del refugi i l'oratori de Cuney.

Pujant al coll de Valcornera.

el rei Víctor Manuel II ho va declarar reserva reial de caça per preservar la cabra montesa de l'extinció.

COM HI PODEM ARRIBAR

Per la seva situació al bell mig dels Alps, a la Vall d'Aosta és fàcil arribar-hi des de tot Europa amb cotxe i amb avió. Des d'Aosta capital, arribarem en una hora de cotxe a l'aeroport de Torí Caselle, en una hora i mitja el de Milà Malpensa, en dues hores a Milà Linate i en dues hores i mitja al de Bergamo. A l'aeroport de Ginebra hi arribarem en una hora i mitja.

Pel que fa als accessos per carretera, les autopistes ens duren directament fins al túnel del Mont Blanc, una de les portes d'entrada a la vall. Si hi entrem des de Suïssa pel túnel del Gran San Bernardo, hi arribarem en 30 minuts.

ESQUÍ I MUNTANYA

L'alt nivell d'infraestructures ha fet famosa la Vall d'Aosta arreu del món. Durant l'estació hivernal es converteix en la seu de proves de la copa del món i de moltes competicions de gran nivell d'àmbit internacional. 870 km de pistes d'esquí alpí, 300 km d'esquí nòrdic a Breuil-Cervina/Valtournenche, Monterosa Ski, Pila, La Thi-

lle o Courmayeur, en són un exemple.

Cal assenyalar que a mitjan setembre es fa la prova Endurance-Trail Tor des Géants, que recorre 330 km de senders, l'Alta Via 1 i l'Alta Via 2 (la que va pel sud de la regió, a la vora del parc nacional de Gran Paradiso). El tour complet a la Vall d'Aosta s'ha de fer en menys de 150 h.

LA RUTA DELS GEGANTS

ETAPA 1

La Condamine (1.470 m) – coll de Vessonaz (2.794 m) [4 h] – coll Chabely (2.653 m) [5 h] - refugi Cuney (2.652 m) [6 h]

Situats a Chamonix, passem el túnel del Mont Blanc per arribar a Courmayeur, ja a la vall d'Aosta. Agafem l'autopista de peatge fins al desviament de la vall de Valpelline. Ens dirigim fins a Oyace, on comença la travessa a peu. Seguint la llarga vall del riu Vessona, i un cop passat la Vieille, cal enfilem-se cap al coll, on es podrà gaudir d'una vista panoràmica des del Mont Blanc fins al Monte Rosa, si el dia és bo. Som al massís del Luseney.

Després cal passar un parell d'estanys i de colls, i abans d'arribar al refugi, hi ha un corriol una mica penjat amb passamà, que serveix de colofó en la primera jornada de la travessa,

al costat del santuari i oratori de Cuney o de Notre-Dame-des-Neiges, que originàriament era un lloc de pelegrinatge des del segle XVII a la Vall de Sant Barthélemy.

ETAPA 2

Refugi Cuney/Ermita Oratori – coll Terray (2.775 m) – refugi bivac de Reboulaz/estany de Luseney (2.585 m) [1 h 40 min] – coll Livournea (2.858 m) [2 h 40 min] – refugi Prarayer (2.005 m) [5 h 30 min]

Fins a Reboulaz –amb la retrospectiva del Gri-vola (3.968 m)– se segueix l'Alta Via 1, i a partir d'aquí cal desviar-se per agafar l'itinerari 13 fins a Prarayer, al costat del llac de Place Mou-

lin (vall de Bionaz) i amb bona panoràmica de la Dent d'Hérens (4.179 m), fronterer a la regió del Valais suís. Si se seguís l'itinerari 1, s'hauria arribat directament al refugi Barmasse en poc més de 5 h.

ETAPA 3

Refugi Prarayer – coll de Valcornera (3.075 m) [3 h 30 min] – refugi Perucca Vuillermoz (2.909 m) [4h] – pantà de Cignana – refugi Barmasse (2.169 m) [6 h]

De Prarayer cal agafar l'itinerari 12. Es puja per la vall Comba di Valcornera i, davant nostre, com a teló de fons, hi ha el circ que forma el Dôme de Tzan (3.250 m) i la seves glaceres.

El circ que forma el Dôme de Tzan (3.250 m) a la vall de Valcornera.

Aleshores, trobarem una gran roca que ens indica la desviació que cal prendre per arribar al coll. Hi ha un curt tram equipat com si fos una via ferrada sense complicacions; posteriorment cal trevaessar unes congestes de neu fins al coll Valcornera, punt més alt de la travessa.

D'aquí s'ha de baixar bruscament en un terreny molt inclinat, equipat amb un passamà, a través d'alguna congesta, per passar fins a Perucca. Tot aquest tram està considerat EE, és a dir, per a senderistes experts.

Des de l'estratègic refugi, on passa el Tour del Cervin, paga la pena arribar fins als estanys de Dragone, Grant i coll de Vofrède, amb vistes sobre el Mont Cervin i el Monte Rosa, les màximes altures de la serralada.

Des del refugi, cal agafar l'itinerari 35, que passa a la vora d'un refugi bivac, un estany i una magnífica cascada fins a arribar al pantà de Cignana, molt proper a Barmasse.

ETAPA 4

Refugi Barmasse – Crétaz/Valtournenche (1.528 m) [1 h 50 min] – Cheneil [2 h 30 min] – coll de les Fontaines (2.696 m) [4 h 20 min] – Col di Nannaz (2.773 m) – refugi Grand Tournalin (2.534 m) [6 h 30 min]

Valtournenche és la pàtria dels més prestigiosos guies d'alta muntanya que van assolir el Mont Cervin (4.478 m). En sortir del poble, creuem el riu Marmore, que forma un impressionant engorjat, el Gouffre des Bousserailles, situat una mica més al nord en direcció a Bre-

Arribant al refugi de Perucca Vuillermoz (2.909 m).

L'estany Croce, camí del coll de Nana.

uil-Cervinia. La pujada fins a Cheneil té bones perspectives sobre la famosa muntanya, símbol de la vall. Malauradament, aquell dia es resistia a descobrir-se, a causa dels núvols.

S'ha de dir que al final de la vall és pot accedir a Breuil-Cervinia, des d'on es poden agafar els remuntadors fins a Zermatt, amb un domini esquiable de 350 km. Cal destacar la glacera

del Plateau Rosa (3.480 m), que encara a ple estiu, s'hi pot esquiar. Un cop passat els dos colls sota núvols, arribem a temps de no mullar-nos al refugi del Grand Tournalin.

Des del refugi, accessible per una pista forestal, hi ha la possibilitat de fer un tresmil, el Grand Tournalin (3.380 m) en unes tres hores, situat entre les valls de Valtournenche i Ayas. També és pot seguir el circuit dels Cinc Refugis, a l'ombra del Mont Cervin i el Monte Rosa.

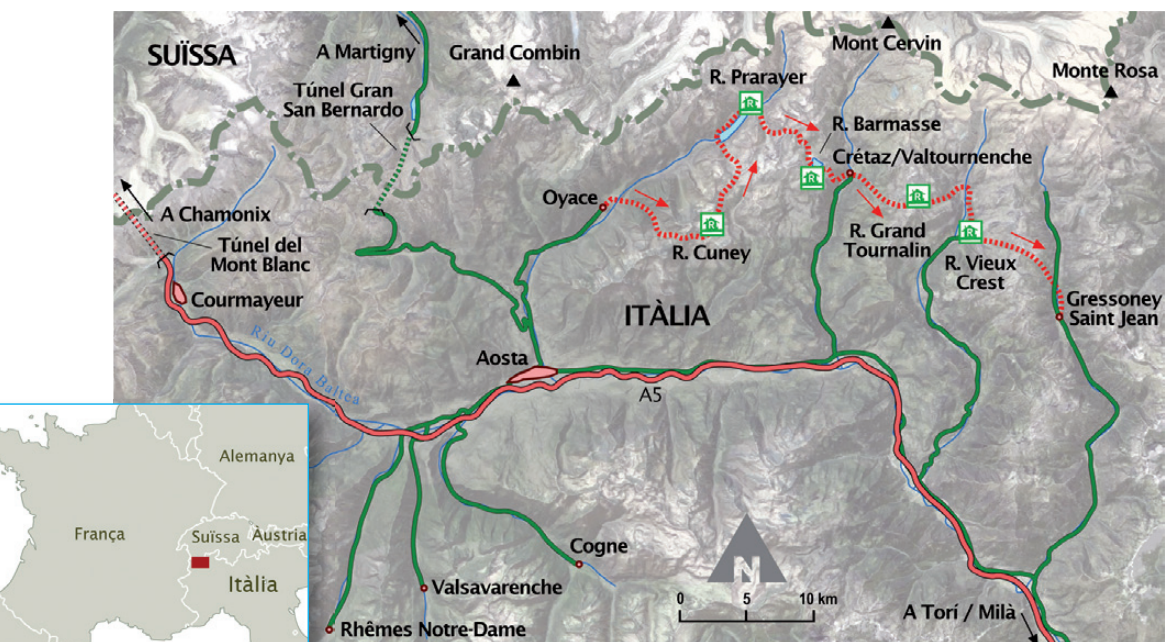
ETAPA 5

Refugi Tournalin – Saint Jacques (1.689 m)

[1 h 30 min] – Vieux Crest (1.935 m) [3 h 45 min].

Aquesta havia de ser l'etapa sencera a fer, però com que va fer mal temps a mig camí, vam anar en cotxe per carretera des del poble de Saint Jacques fins a Champoluc (1.568 m), a la vall d'Ayas, des d'on surt un camí preciós fins a Vieux Crest (1 h 15 min a peu). Saint Jacques era en el temps dels colons Walsers o Valsesi-ans la capital del cantó dels Alemanys. En aquest preciós poblet també és parada obligada del Tour del Monte Rosa.

L'arquitectura Walser va deixar edificis de fusta (*stadels*) dels segles XVI-XVIII, que servien de vivenda, d'estable i de magatzem. Abans, al

El gran estany de Dragones queda envoltat per alts cims.

matí, entre sol i núvols vam fer una desviació fins al coll de Nana (2.658 m) i el cim M. Croce (2.894 m) per intentar veure el massís del Monte Rosa, molt ennuvolat.

Pel que fa a Vieux Crest, hi arriba un telecabina, ja que a l'hivern funciona com una estació d'esquí. El poblet, molt rural, tradicional i tranquil, té un encant especial que ens transporta a altres temps. Aquell vespre, vam celebrar tots plegats, francesos i catalans, el darrer sopar de l'itinerari, on vam prendre la típica grolla o café à la valdotaine, servit amb la copa de l'amistat.

ETAPA 6

Vieux Crest – Cuneaz (2.057 m) [30 min] – coll Pinter (2.777 m) [2 h 10 min] – refugi Alpenzu (1.770 m) – Gressoney Saint Jean (1.385 m) [5 h]

Fins a Cuneaz cal agafar l'itinerari 13. Aquest poblet és un dels més alts d'Europa. És molt rústic, i té com a teló de fons el Grand Tournalin (3.379 m).

A Gressoney (vall de Lys), amb el Monte Rosa (4.634 m) i la glacera de Lyskamm al fons, ens acomiadem d'aquesta magnífica travessia. Precisament d'aquest poble, situat a 80 km de la ciutat d'Aosta, cal ressaltar el seu centre històric, amb algunes cases típiques Walser, i també l'església i el museu parroquial, amb el gran crucifix de mitjan segle XIII. Als afores, una mica més avall, a Belvédère, hi ha el bonic castell de Savoia, construït entre 1899 i 1904, que va ser residència d'estiu de la reina Margarida.

PER SABER-NE MÉS

Internet

■ www.alpsaosta.com: duu a la versió en castellà del web de turisme oficial de la Vall d'Aosta, amb informació dels trekkings organitzats de les altes vies 1 i 2.

■ www.tordesgeants.it/tdg/index.php/spa/: web del Tor des Géants, l'endurance trail que recorre tot el circuit de les altes vies de la Vall d'Aosta.

Cartografia

Cervino, Matterhorn e Monte Rosa. IGC 5.
Escala: 1:50.000.

Els Highlands

L'Escòcia

Per **Toni Salas**

més salvatge

Tota ruta nova és sempre una sorpresa. Malgrat les guies, les indicacions i el boca-orella, anem als Highlands pensant que tot serà molt fàcil, però només trobem vida salvatge i autenticitat.

*Vista de la península
de Trotternish, allò
que tothom espera
dels Highlands.*

El cim més alt dels Highlands, el Ben Nevis, fa 1.343 m. Així, si fa no fa, serà com pujar al Matagalls. A l'hora de la veritat res no és el que esperàvem. Cims punxeguts, crestes aèries, valls ignotes, poca o cap senyalització, senders que es perden, refugis inexistents i, per acabar-ho d'adobar, pluja, vent, fred i fang.

BEN LOMOND (1)

Ruta a peu: 4 h 30 min

Aquest és un cim fàcil, la seva mida és prou baixa: 974 m. Però cal concretar que iniciem l'ascensió des del nivell del mar. Arribem a

Balmaha, la població més gran i propera on es poden comprar mapes i provisions, continuem fins a Rowardennan on aparquem i des d'on surt el sender cap el cim. Som al Trossachs National Park.

Tenim sempre a l'esquerra el Loch Lomond, el llac més gran del Regne Unit. El sender és molt clar tot i que no hi ha marques, no hi ha pèrdua. En la nostra ascensió coronem primer el Ptarmigan, (731 m) i passat un petit llac el sender gira cap a la dreta fins a arribar al cim (974 m).

Hem ascendit un dels 284 *munros* que hi ha en Escòcia, els *munros* són els cims de més de 900 m, i deuen el seu nom a Hugh Munro, un alpinista que en el segle XIX va classificar i ordenar totes aquestes muntanyes. Igual que en

sofert aquest indret, encara que ens expliquin que hi ha projectes de regeneració. Així mateix els verds generosos que esperàvem trobar -fem aquesta ruta en el mes de maig- es converteixen en grogs i ocres. Aquesta no és una de les regions més plujoses del país.

Anem ara fins a Fort Williams, on ens aixoplugarem per fer algunes de les nostres rutes. Cases unifamiliars, cap urbanització ni edifici modern trenca l'equilibri, respecte total per la natura.

GLEN COE (2)

Total de la ruta: unes 7/8 h

Sortim de Fort Williams fins a l'aparcament de Allt Na Reigh, a l'A-82, km 9,6. Davant nostre s'aixequen tres esperons de roca coneguts com les *Three Sisters*. Ens internem a Glen Coe per

Un arbre a mercè del vent, a la vora del llac Lomond.

El Ben Lomond és un cim d'ascensió suau, per obrir boca.

el Pirineu amb els tresmils, hi ha el costum de col·leccionar *munros* (hi ha un paio que ja se'ls ha pujat tots catorze vegades).

No és menys important ascendir *corbetts*, que són els cims amb més de 700 m. Encara que faci gràcia, com ja he dit, completar l'ascensió no és gens senzilla, perquè les crestes afilades i més de dos-cents dies de mal temps, amb pluja i neu abundant a l'hivern, ho certifiquen.

Ara descendim en direcció sud, anem per l'anomenat sender dels turistes, al qual han col·locat esglaons de pedra per facilitar-ne el descens.

Ens crida l'atenció la desboscament que ha

TONI SALAS

THINKSTOCK

l'anomenat Lost Valley.

De l'aparcament surt un camí molt clar, es baixen unes escales, es creua un pont i s'inicia l'ascensió que ens portarà al Bideam Nam Bien (1.150 m). El sender ascendeix entre boscos fins a arribar a una àmplia vall amb una extensa praderia.

En aquestes muntanyes es desenvolupa la història d'Escòcia, aquí hi habità el clan dels McDonald, que l'any 1692 foren assassinats pels

sospitar res van donar acollida als soldats, gairebé tots del clan dels Campbell, amb qui tenien litigis a causa de les pastures.

Malgrat l'hospitalitat, quan els Campbell van rebre l'ordre de passar per l'espasa a tots els membres del clan McDonald, es va complir sense miraments i van matar quaranta persones, dones i nens entre ells. Aquí on som ara, uns altres ulls van contemplar la massacre fa quatre-cents anys.

EN AQUESTES MUNTANYES ES DESENVOLUPA LA HISTÒRIA D'ESCÒCIA, AQUÍ HI HABITÀ EL CLAN DELS McDONALD, QUE L'ANY 1692 FOREN ASSASSINATS PELS CAMPBELL

Campbell. Això passava quan el rei protestant, Guillem de Nassau dictaminà una amnistia per a tots els clans que havien defensat els jacobites, els catòlics partidaris del rei Jaume II.

Com que alguns clans, entre ells els McDonald, es van demorar en proclamar la lleialtat al rei, el secretari d'estat envià una guarnició de soldats als Highlands, concretament a Glen Coe, on residien els McDonald. Aquests, sense

Creuem la praderia i ascendim per la pala, primer de roques i després de neu, que ens porta a una collada. Malgrat l'alçada (800 m) i el mes de l'any, la neu es conserva dura i es fa difícil avançar sense grampons i piolet. A la fi superem un primer tram de neu i ens elevem per les roques fins a la collada.

Ara anem a la dreta, seguim la rocallosa ca-

Ben Nevis, cim dels Highlands d'Escòcia, el més alt de la Gran Bretanya (1.343 m).

rena, superem dos avantcims i arribem al nostre objectiu del dia. La idea és fer una volta circular; així que baixem fins a un collet i ascendim al Stob Coire Nan Lochan (1.115 m). Des d'aquí albirem perfectament el Ben Nevis (1.343 m), el cim més alt d'Escòcia, i admirem el conjunt de muntanyes de Glen Coe, en un clima pirinenc: roques, neu i torb, però amb una peculiaritat: no estem a 3.000 m, sinó a 1.000 m.

Descendim per un grup de penya-segats que ens porten a una vall, passant per una profusió de salts d'aigua, fins que arribem feliçment a l'aparcament.

GLEN NEVIS (3)

Total de la ruta: 7/8 h

El temps assolellat ha donat pas a la boira i l'amenaça de pluja; per tant desistim d'ascendir el Ben Nevis i pensem que serà millor passejar per la vall que el circumda: el Glen Nevis.

Iniciem la ruta a l'aparcament d'Acriabhach, més enllà del centre de visitants del parc, amb la intenció de fer una excursió que, rodejant la

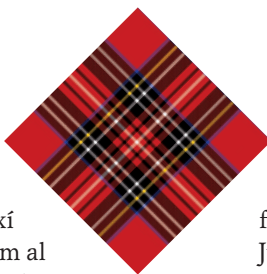
vall, ens porti fins a Kinlochleven, des d'on haurem de tornar fins al vehicle amb taxi.

Just quan comencem la caminada comença a ploure. Un grup de valents muntanyencs que s'estan preparant per sortir semblen dissuadir-se, perquè ja no els tornarem a veure en tot el dia.

El sender s'enfila pel bosc amb el riu Nevis a la nostra dreta i un laberint d'aigua, roca i vegetació. El sender, tan estret, s'obre de sobte i dóna pas a una extensa planúria; davant nostre es manifesta el majestuós Glen Nevis, amb el Ben Nevis i la carena dels Mamores a l'esquerra, totalment ocults pels núvols.

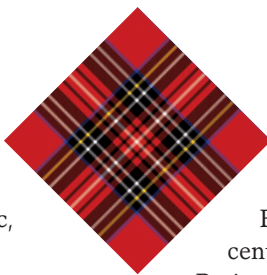
El camí ascendeix lleugerament i al cap d'un temps el perdem, tot i que avancem en la direcció correcta. La pluja comença a humitejar el terra i ens enfonsem profusament en el fang, així que la marxa és prou lenta. Les bandades de cérvols apareixen i desapareixen en les vores d'un món tan agrest com poc humanitzat.

Al cap de tres hores veiem que una vall s'obre cap a la dreta i entenem que és el camí adequat

*La costa d' Elgol.
Al davant, les
muntanyes Cuillin.*

cap a Kinlochleven, però segons avancem el sender es torna a perdre i les referències, un enorme llac, la més clara, no apareixen.

Tornem a mirar el mapa i comprovem que el desig ha guanyat a la realitat, el camí cap a la població final de la nostra ruta, quedava encara més enllà, així que retrocedim i, com que el dia ja és molt avançat, decidim tornar pel mateix camí per on hem vingut.

No valen excuses de mal perdedor, però com ja he us dit, els senders són incerts, la senyalització nul·la, els refugis inexistents i la pluja i el fang s'han sumat als nostres errors d'orientació.

L'ILLA DE SKYE

A Maileg, un petit port sense gaire atractiu, surt el ferri que ens transporta fins a Armadale, a l'illa de Skye. D'aquí viatgem a Portree, la ciutat més gran de l'illa, que compta amb un port ben agraciat, amb les cases dels voltants pintades de colors i el carrer principal ple d'animats restaurants i pubs on a les nits està assegurada la xerrameca i la música en viu.

Nosaltres en allotjarem en Balmeanach, un bonic *Bed and breakfast* enmig del no-res, però avui encara aprofitarem el dia per fer una excursió a un dels punts més emblemàtics del país.

QUIRAING (4)

Total de la ruta: 3 h / 3h 30 min

Arribem a la badia de Staffin i anem a l'aparcament des d'on comencem a caminar per la zona de Quiraing. Es tracta de penya-segats escarpats per l'erosió que a través dels anys han format pinacles i roques de motius capriciosos. Avancem cap al nord i és difícil deixar perduda la vista o l'objectiu fotogràfic. Darrere nostre els penya-segats de la península de Trotternish, a la dreta impressionants talls que no semblen tenir final i, més enllà, la Staffin Bay, poblada de petits illots que sobresurten entre la calima.

Si hem vingut vorejant els cingles, ara per tornar baixem fins el caos de roca i un petit sender ens porta per entre aquest estètic relleu de tornada al vehicle.

COIRE LAGAN (5)

Total de la ruta: 3/4 h

El dia s'aixeca rúfol i plujós i no incentiva gaire a les marxes de muntanya.

Però a Escòcia tot és variable. Després de visitar un castell, el de Duvengan, anem a les belles platges de coral i allà, ¡oh meravella, fa sol! Podem menjar les nostres viandes com si estiguéssim en una platja tropical per córrer a cercar l'excursió del dia.

Viatgem fins Glenbrittle, un espai on hi ha un alberg i un càmping i des d'on s'ascendeix cap els Cuillin Hills, la carena muntanyosa més emblemàtica del país. La nostra proposta serà modesta. Ens conformarem en arribar a Coire Lagan, un llac perdut entre les crestes, un espai plenament abrupte i pirinenc.

Agafem una petita senda que s'endinsa muntanya amunt i poc després comprovem que el vertader sender sortia uns cinquanta metres

ELS SENDERS SÓN INCERTS, LA SENYALITZACIÓ NUL·LA, ELS REFUGIS INEXISTENTS I LA PLUJA I EL FANG S'HAN SUMAT ALS NOSTRES ERRORS D'ORIENTACIÓ

més enllà, així que flanquegem fins a trobar-lo i després d'una forta pujada culminem l'ascensió amb èxit. Estem envoltats de pics d'una mica més de 900 m, però tots tallats a pic, difícils d'escalar.

Un parell d'americans de Nova York arriben una mica més tard amb evidents signes de cansament, ells passen un dia a l'illa. Al matí han anat a visita una destil·leria de whisky i a la tarda tocava excursió, abans de sortir corrents cap a un altre lloc.

Baixem sota la inevitable pluja que ha tornat de nou i passem ara per un tall en el barranc que dona origen a una espectacular cascada: l'Eas Mor. A la part final les flors com la ginesta ho inunden tot, passem un petit pont i arribem als vehicles.

GLEN SLIGACHAN (6)

Total de la ruta: 7/8 h

L'inici del dia no pot ser pitjor, plou sense parar, està tot cobert i no sembla que el temps tingui ganes de canviar.

THINKSTOCK

L'indret de Camasunary, on el caminant solitari hi arriba des de Glen Sligachan.

Anem fins a Elgol, un petit llogaret de cases disseminades al costat del mar. Aquí agafem la barca *La belle Jane* que ens porta a través de la costa fins al Loch Coruisk. A la dreta apareixen de nou les muntanyes Cuillin, tot i que tapades per espessos núvols. En els illots que voregem, els lleons marins s'estegen.

LES BOTES S'ENFONSEN EN EL FANG I BOIRES NEGRES COMPLEMENTEN MUNTANYES PLENES D'ESPADATS

El panorama que ens trobem en desembarcar és de muntanyes abruptes, fred, vent i pluja. Els nostres herois desafiant les inclemències del temps inicien el camí, les botes s'enfonsen en el fang, boires negres complementen muntanyes plenes d'espadats. Terreny salvatge, sense humanitzar, hem agafat un sol bitllet per la barca (*One Way*) i sembla una predicció: sense retorn.

Bé, no n'hi ha per a tant, el nostre objectiu és arribar al Glen Sligachan i girar cua, travessar una altra petita vall i agafar el sender costaner

que ens torni fins a Elgol, ara sense necessitat de la barca.

Arribem a una collada i iniciem la baixada cap a Glen Sligachan. Ara el fort vent aparta els núvols, un sol tímid, primer i efervescent després inunda de llum la vall, caminem destí a Sligachan i en un moment donat trobem un túmul de pedres i un encreuament de camins.

Nosaltres canviem de rumb i ens redrecem cap a Elgol. Passem pel Loch ab Althair primer i el Loch at Creitheach més tard, noms de remiscències celtes que semblen sortits d'un llibre de Tolkien.

Poca gent pel camí, ja cap al final, una dona amb un gos i més tard una rossa socarrimada, que sembla haver sortit d'una platja de Lloret que persegueix a l'altra dona, ¿o és al gos?

Arribem a Camasunary, una bella platja amb una bonica caseta. Deixem enrere les poderoses muntanyes del Glen Sligachan i anem per la costa camí d'Elgol. El sender aviat s'enfila i marxa per un camí de balconada, a mig vesant, que ens permet una magnífica vista de les muntanyes Cuillin. El sender en algun moment és molt estret, serpenteja, baixa a una platja i torna a pujar fins l'arribada definitiva a destí.

PENÍNSULA DE TROTTERNISH (7)

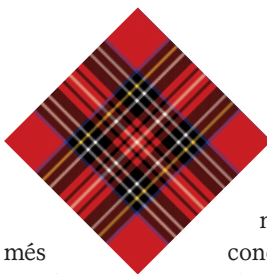
Total de la ruta: 5/6 h

El dia avui no és plujós sinó ventós, més aviat huracanat, així que amb aquests elements hem de conviure.

Anem cap al nord de la illa i deixem el vehicle a l'aparcament de l'Old man of Storr a la península de Trotternish. Es tracta de pujar fins a unes espectaculars roques d'origen volcànic que conformen un extravagant pinacle, un dels símbols de l'illa.

El camí s'enfila per dins del bosc fins que albirarem les estranyes figures, les podem circumval·lar i admirar-ne la singularitat des de diverses posicions. A diferència dels indrets recorreguts fins ara, estem davant una atracció turística a la qual s'hi pot arribar en una breu caminada, així que hi ha una quantitat de personal important. Però quan la roca desapareix a les nostres espatlles, desapareixen també els turistes i els caminadors, malgrat que el paisatge continua sent superb.

Seguint l'ascensió veurem tot el conjunt de cims que formen la península de Trotternish, promontoris verds i ondulants, trencacames de pujar i baixar amb una característica comuna, a una banda l'estimball es precipita en un buit sense fi.

Completar el recorregut ens portaria 23 km de recorregut i uns metres de desnivell que no volem ni conèixer. Alguna guia recomana fer-ho en dues etapes, bona recomanació si hi ha gués algun refugi.

Enfront nostre s'alça el cim més alt de la península: el Stor (719 m). Nosaltres preferim avançar, davallant i tornant a pujar per encarar el següent turó. El Hartaval (668 m). Vistes glòries del mar blau i del mar verd de terra que es precipita. Tornem pel mateix camí.

GLEN AFFRIC (8)

Total de la ruta: fins al refugi: 5 h

Tornada: 5 h

Ens despertem amb una bona notícia, els independentistes escocesos han guanyat les eleccions, el dirigent vencedor proclama que això assegura la independència d'Escòcia.

De moment aquí tothom simpatitza amb tu si dius que ets català; malgrat això les peculiaritats nacionals queden una mica amagades. El gaèlic, ens diuen, s'ensenya en algunes escoles

*La broma amenaça el viatger en passar
per Glen Affric.*

*Castell d'Eilean Donan.
Molts turistes i pocs fantasmes.*

de l'illa, hi ha rètols en gaèlic i en anglès, però en general l'idioma dominant de manera clara és l'anglès.

**EL CASTELL D'EILEAN DONAN, UNA DE LES
ARQUITECTURES MÉS FOTOGRAFIADES DEL PAÍS**

Per variar el dia s'aixeca amb vent i pluja. Creuem Skye Bridge i sortim de l'illa per arribar a un bonic llogaret costaner on podem dinar: Plockton. Més tard, esperant que amaini, contemplarem una de les postals d'Escòcia, el castell d'Eilean Donan, una de les arquitectures més fotografiades del país.

A mitja tarda anem cap a Glen Affric. Arribem al càmping de Morvich i des del Countryside Center iniciem la caminada. Ens endinsem, primer en el Glen Choinneachain, una altra àmplia i bella vall envoltada de muntanyes. Creuem el riu i ascendim al Bealach an Sgairne i d'aquí, amb magnífiques vistes a tots dos cantons, baixem i rodegem el *loch* a Bhealaich.

Ara entrem en el Glen Gniomhaidh i seguim el curs del riu que queda a la nostra dreta. L'humitat del terra és una constant i de seguida que perds el camí t'enfonses sense remei. El sender regalima aigua per arreu i el terra està cobert amb brucs grocs que formen aigüamolls, només trepitges una mica quan plou i t'enfangues i t'enfonses. Un parell de plàcides,

pel Glen Lichd, fent també una volta circular. Camí relativament ampli, sense pèrdua, seguint els salts del River Croe arribem de nou al nostre vehicle.

EL TURISTA INESTABLE

Inestable perquè tot allò que ara ens queda es visitar ciutats, monuments i sobretot pubs amb bona cervesa que ens fan anar de tort.

Missió complerta, doncs. Anem de camí a la civilització, però costa. Poca gent, despoblament evident a les zones rurals, no hi ha especulació, no sabem si per la voluntat de l'escocès de preservar la seva identitat i el seu territori o davant de la dificultat de crear centres turístics allà on plou 200 dies a l'any.

Sigui com sigui, i pel que sigui, el paisatge, la natura s'ensenyoria del conjunt, la gent és amable, de música no n'hi falta, ¡ai si de tant en tant sortís el sol!

VOCABULARI

Termes muntanyencs gaèlic - català

bealach	collada
ben	pic
loch	llac
glen	vall

però valentes velletes que venien del refugi ja ens ho han dit: el terreny està *bugui-bugui*... Novament travessem les extensions amples, obertes i inacabables, sense senyals de vida, sense indicacions, sense gent, tan sols les bandades de cérvols i alguna marmota fugissera saluden la nostra presència. Però aquí hi ha vida humana, ho constatem contemplant els llanuts bens escocesos que pasturen en els *crofts*, els minifundis comunals. Arribem a Allbeithe, refugi i *youth hostel*, amb les últimes clarors.

Davant nostre el Glen Affric, una de les valls amb més caràcter del país. Nosaltres el dia següent tornem

VIA DE CAPSACOSTA

Per
Joan Rovira,
Ignasi Forcada
i Josep Jordana
Fotografies de
Joan Rovira

TOTS ELS CAMINS PORTEN A ROMA

*Itinerari de gran bellesa
i interès històric que recorre
un tram de la via romana
que anava d'Empúries
als Pirineus.*

*L'històric camí de
Capsacosta és una curiosa
seqüència de llaçades
empedrades.*

**Via Romana
de Capsacosta**

El 27è volum de la «Col·lecció de Guies del CEC», editat per Publicacions de l'Abadia de Montserrat, amb el títol de 12 camins mil·lenaris, dels autors Joan Rovira, Ignasi Forcada i Josep Jordana, va sortir a la llum el passat setembre del 2010. La revista Muntanya presenta ara un dels itineraris més destacats, que els autors ens han cedit, d'aquesta guia d'excursions.

UN PATRIMONI PER DESCOBRIR

Aquests itineraris són un exemple notable de reutilització viària, ja que en el transcurs del temps van passar de ser una ruta comercial a ser-ne una de ramadera. Aquests camins són una reivindicació del que certs itineraris que actualment s'han convertit en referents excursionistes, molt abans que nosaltres els trepitgèssim ja tingueren la petjada de les ramades transhumants.

L'objectiu d'aquestes rutes és intentar que tot caminant s'apropi a conèixer una desconeguda i ancestral cultura ramadera, que tant ha aportat a crear unes bases estables per a l'evolució humana.

Els camins ramaders són un patrimoni únic i excepcional d'una gran vàlua viària i mediambiental, però malauradament, la falta d'interès per part de l'administració per dur-ne a terme l'inventari, juntament amb la desconexió social de la seva potencialitat per a les activitats de lleure, porta que aquest llegat públic sigui constantment espoliat, amb la consegüent pèrdua de la seva traçabilitat i connectivitat territorial.

*Caminar per la via romana de Capsacosta
és fer una passejada per la història.*

Caminar per aquests camins és una de les millors contribucions individuals que podem fer, tant per divulgar-los com per reivindicar aquest ancestral dret de pas.

ELS CAMINS ROMANS

Com és ben sabut, la cultura romana va tenir una avançada concepció de l'espai i l'entorn. Aquesta particular visió va fer que es fes una acurada planificació del territori, tenint com a objectiu primordial la construcció d'infraestructures públiques i, sobretot, les de caire viari. Les calçades romanes van ser, en part, la punta de llança d'aquesta civilització, ja que tenien una vital importància en l'estratègia per mobilitzar amb rapidesa les legions, com també la seva maquinària administrativa. Tanmateix, servien per explorar les noves terres colonitzades i enllaçar-les amb els centres comercials, com ara ports i mercats. D'altra banda, també tenien funcionalitat homogeneïtzadora, ja que ajudaven a estructurar i consolidar el nou ordre polític i social.

Els camins romans, segons l'amplada i funció, tenien una marcada jerarquia. La *via* era la ruta on es podien entrecreuar dos vehicles; l'*actus* era un camí apte només per a un vehicle; l'*iter* era un camí per a vianants; el *callis* era una camí de muntanya per als ramats transhumants; les *trames* i els *diverticulum* eren desviacions del camí principal. Per arribar-nos a imaginar la magnitud i solidesa d'aquesta xarxa viària, pensem que una bona part s'utilitzà sense canvis substancials fins ben entrada la baixa edat mitjana i, en determinats trams, fins al segle XVII.

L'ANTIGA VIA DE CAPSACOSTA

La via de Capsacosta era una ruta secundària, transversal, que enllaçava les contrades pirinenques de l'alta Garrotxa i el Ripollès amb la vall del Fluvià, per després entroncar amb la via Augusta, que anava des de Cadis a Roma. Fou una extraordinària obra d'enginyeria viària. La seva construcció es caracteritza per guanyar el sobtat desnivell a través d'una seqüència de llargues llaçades, com també per apaivagar el fort pendent amb el sistema de

La Pineda era la casa on s'aturaven les ramades transhumants.

rampes subjectades per sòlids murs de contenció. Entre un tram i l'altre hi ha una sòlida plataforma per facilitar la girada de carros i cavalleries. Gràcies a la seva acurada i ferma construcció, és un excepcional monument viari que ha arribat fins al nostres dies en molt bon estat, tant en el ferm com en els altres elements complementaris, es considera com una de les més ben conservades de la península Ibèrica. Actualment està musealitzada i senyalitzada, i en els indrets més interessants hi ha cartells interpretatius que ens donen una explicació de la seva construcció, com també de les reformes, els canvis i les adaptacions que ha sofert al llarg del temps.

LA RUTA

DE SANT PAU DE SEGÚRIES AL PAS DELS TRAGINERS, PER LA COLLADA DE CAPSACOSTA

De Sant Pau de Segúries, podem arribar amb cotxe a l'antiga paròquia de Sant Pau Vell, per la carretera C-153A.

0:00 h Sant Pau Vell (850 m). Comencem l'itinerari a l'església de Sant Pau Vell, al costat del cementiri. Iniciem el camí encarats al sud-est, seguint la via romana. En baixar les escales de l'església trobem a mà esquerra una interessant explicació de la via, tan gràfica com acústica, que convé llegir i escoltar.

0:01 h L'Hostal de Dalt. Deixem aquesta casa a la dreta. Seguim pel camí asfaltat cap a can Barramba, que segueix paral·lel al torrent del Caganell.

0:08 h Cruïlla. Anem a la dreta, per l'antiga via romana de Capsacosta,

una de les més ben conservades del país. Hi trobarem una columna explicativa. Durant tot el recorregut anirem trobant senyals grocs. Ara caminem per una pista de terra.

0:12 h El camí puja fent llaçades. Anem travessant un bosc d'ave llaners i faigs, força ombrívol. A la dreta hi ha una riera. A terra comencem a trobar l'antic empedrat de la via romana.

0:19 h Cruïlla. A la dreta hi ha un camí que mena a la font de l'Arç, que era un dels llocs d'abeurada dels ramats. Continuem pujant.

0:25 h Variant del camí que ve de la font de l'Arç. La trobem a la dreta.

0:29 h Collada de Capsacosta (984 m). Canviem de vessant i co-

mencem a baixar. Hi ha un rètol explicatiu sobre el canvi de vegetació i de paisatge entre el ripollès (d'on venim) i la Garrotxa (on acabem d'entrar). A partir d'ara el camí millora tant en bellesa com en elements constructius de la via.

0:47 h Pilons guarda-rodes amb un rètol explicatiu. El trobem a la dreta del camí. Més endavant en tornarem a trobar. El camí baixa fent llaçades.

1:08 h Ruïnes de can Sargantana. Les deixem a la dreta, amb un rètol explicatiu. Seguim per la mateixa via, però agafant la variant de més bon caminar, amb unes vistes molt boniques sobre els boscos de Collabós.

1: 18 h Carretera C-153A. Baixem per una escala de fusta i creuem aquesta carretera, que va de Sant Pau de Segúries a la vall de Bianya.

1:34 h Revolt a la dreta. Des d'aquest revolt, que era una plataforma per girar, veiem molt bé tota la vall

EL CAMÍ RAMADER DE CAPSACOSTA

Des de la vall del Bac fins a la de Vallfogona hi ha tota una carena transversal que delimita les comarques de la Garrotxa i el Ripollès. Aquí trobem un munt de passos de muntanya, travessats per diferents camins ramaders que enllacen en les prades pirinenques orientals amb les terres de l'Empordà. Tant el coll de Canes com la collada de Sentigosa, Collabós i la de Capsacosta van tenir un intens trànsit pecuari; però, sens dubte la que tenia més anomenada i que fins a la darrera hora mantingué un moviment transhumant és la de Capsacosta.

Però el camí de Capsacosta no solament té un interès ramader, sinó que, al mateix temps, és un magnífic referent per fer entendre que els desplaçaments pecuaris en el pas del temps han sofert canvis i modificacions. Quan una ruta important perd la seva rellevància, tant comercial com estratègica, no queda en desús, sinó que ràpidament és reutilitzada per altres usuaris i per a unes finalitats diferents. A Catalunya,

Oratori de Sant Josep, dedicat a la fugida d'Egipte.

d'en Bas, amb el Puigsacalm al fons.

1:41 h Columna explicativa (600 m).

Abans de creuar de nou la carretera que va a la vall d'en Bas, la travessem i seguim la via romana que, per una carena, després de passar les ruïnes de can Ferrer i els Hostalets de Capsacosta. Si seguíssim la carretera cap a l'esquerra, en pocs minuts arribaríem a Sant Salvador de Bianya. Si tenim temps cal anar-hi: és un lloc encisador.

1:54 h Oratori de Sant Josep.

Oratori de pedra dedicat a la fugida d'Egipte. El deixem a mà dreta, ben construït i mantingut.

2:10 h Cruïlla. Hi ha un rètol que diu Sant Climent. Seguim pel camí de la dreta.

2:16 h: Can Pere Sastre. Seguim el camí fins al lloc de Sant Pere Sastre.

2:18 h: Riera de Sant Ponç. La travessem i arribem a la Pineda, casa que era el lloc d'auturada de les ramades transhumants.

2:25 h Cruïlla. Seguim el camí asfaltat de la dreta i més endavant trobem unes cases a banda i banda, can Salvi i el Perot.

2:33 h Riera de Sant Ponç. Tornem a creuar la riera de Sant Ponç.

2:37 h Pas dels Traginers (420 m). Arribem al pas dels Traginers, on trobarem una última columna explicativa del camí romà.

aquesta reconversió de les vies comunicatives és un fet que es repeteix reiteradament. Moltes calçades romanes, amb el pas del temps, es van transformant en importants camins ramaders.

SANT PAU DE SEGÚRIES

Població situada a 867 m d'altitud, al fons de la vall, a la vora esquerra del Ter. Es formà a partir de 1203, quan l'abat de sant Joan, Pere Soler, cridà nous pobladors i els donà una important carta de franqueses i llibertats. Es dedicaven fonamentalment a les patates i als cereals d'hivern, i a la cria de bestiar boví i oví.

A finals del segle XIX i primera meitat del XX el sector econòmic pren més força i es diversifica, amb l'explotació per a la fabricació de ciment i dues centrals hidràuliques (el Mariner i Brandia) que produeixen energia elèctrica amb l'aprofitament de l'aigua del riu Ter. També s'hi instal·là una fàbrica d'embotits, una serradora i una fàbrica de tintura i acabats de cotó.

No resta cap testimoni de la primitiva esglé-

sia ni de la reedificada al principi del segle XII (a la qual s'afegiren els altars de Sant Isidre i de la confraria del Roser el 1634 i el 1646), que fou demolida el 1668. Al seu solar fou edificada l'església actual, acabada i beneïda el 1693, amb una ampla nau amb capelles laterals, del tipus barroc rural; té un esvelt campanar, compost per un alt sòcol i pis per a les campanes.

PER SABER-NE MÉS

12 camins mil·lenaris

Joan Rovira, Ignasi Forcada i Josep Jordana
Publicacions de l'Abadia de Montserrat,
Barcelona 2010.
(Col·lecció Guies del CEC, 27).

Cartografia:

Alta Garrotxa.
Mapa-guia excursionista E-25.
Editorial Alpina, 2010-2011.
Escala: 1: 25.000.

12 camins mil·lenaris

Joan Rovira
Ignasi Forcada
Josep Jordana

Pirineos. Paisajes del caminar
Pyrénées. De paysages en paysages
Lasosa, Ramón
Gráficas Barbasro, Graus, 2011

Un llibre per descobrir la muntanya a través de l'art

Del plaer que s'experimenta contemplant els originals, necessàriament efímer en el temps, en resulta un llibre que permet recordar, si hom ha passat per Graus, la bellesa de les obres que s'hi exposaren; però el llibre catàleg, coordinat pel comissari de l'exposició Ramón Lasosa, permet al lector fer-se capaç de la importància de les obres ara reproduïdes, de la destresa i talent dels autors i dels lligams que els excursionistes avesats a caminar pels Pirineus axials trobaran a les imatges d'aquesta publicació.

Començant pel final, el catàleg que ens plauria amb reproduccions de mida més gran, conté obres de Franz Schrader, aquarel·les i olis de paisatges muntanyencs dels *Lacs de Capdella* (sd), de *le Mont-Perdu* (1879), de Gustave Doré: *La cascade du Trou d'Enfer dans la vallée du Lys* (1882) i d'artistes contemporanis com Bernard Cazaux: *Chaos 01* (2009).

Aquest llibre d'edició bilingüe en castellà i francès té una primera part de treballs diversos. La introducció, «De la fascinación por la montaña». Segueix «Pirineos de pintores y montañeros» amb il·lustracions remarcables com una orografia de F. Schrader. «Los Pirineos pintados desde España», conté una doble visió, la llunyania del Pirineu del centre artístic de la península, i la progressiva aparició del paisatge pirinenc en obres d'alguns pintors catalans. A «La montaña interior» hi ha sis interessants mirades sobre l'obra d'artistes contemporanis.

Un llibre sobre art i paisatges estimats per l'excursionisme, que conté un catàleg amb propera continuïtat.

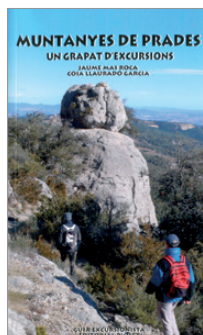
Rosa Anna Felip Fillat

Una ruta paral·lela al camí de Sant Jaume

L'autor ha vertebrat una ruta diferent, solitària i, per tant, aventurera, que resulta dura i llarga, però no extrema. Inclou el track per al GPS.

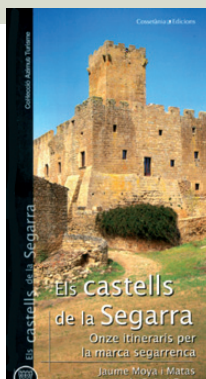
Trail running Barcelona
Marc Subirà i
David F. Buenacasa
Desnivel, Madrid, 2011

Recorreguts nous i clàssics a les muntanyes de Prades

Aquest llibret inclou 10 itineraris a peu d'unes tres hores de durada per les muntanyes de Prades. Els autors ja han escrit dues guies dedicades al Montsant.

Muntanyes de Prades.
Un grapat d'excursions
Jaume Mas / Coia Llauredó
Editorial Piolet, Barcelona, 2011

Més de 100 fortaleses a la Segarra

Els autors han abordat amb rigor la descripció dels castells i llocs que, encara avui, impressionen.

Els castells de la Segarra.
Onze itineraris per la marca segarrena
Jaume Moya / Jesus Roig
Cossetània Edicions, Valls, 2011
(Col·lecció Azimut Turisme, 9)

Una història de supervivència

El Nadal de 1997 l'italià Simone Moro i dos companys van ser arrossegats per una esllavissada. Moro va sobreviure miraculosament i cinc anys més tard va fer aquest relat directe dels fets.

Estrellas en el Annapurna
Simone Moro
Desnivel Ediciones,
Madrid, 2011

Segon informe sobre el canvi climàtic a Catalunya

Generalitat de Catalunya

Institut d'Estudis Catalans

Segon informe sobre el canvi climàtic a Catalunya

Edició a cura de Josep Enric Llebot
Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 2010

Preparant una estratègia mediambiental

Les causes del canvi climàtic són globals, però els impactes seran locals. És per això que a Catalunya ja s'han fet dos informes, un de l'any 2005 i un altre del 2010.

Els costos ambientals de les mides que s'han de prendre han de ser internalitzats. Una economia més sostenible i més respectuosa és possible. Per començar són necessàries una major eficiència energètica, una millor gestió de la demanda i un impuls a les energies renovables.

L'anàlisi de percepcions d'una selecció d'experts, recollida per Joan David Tàbara en aquest llibre, ens indica que la majoria d'experts són pessimistes. A hores d'ara el canvi climàtic ja afecta negativament i els entesos destaquen fenòmens meteorològics, incendis i erosió costanera. Assenyalen com a sectors vulnerables l'agricultura i el turisme. A més, el govern no té una política efectiva de control d'emissions de gasos i els experts creuen que la política de mitigació no representaria més costos que beneficis. També creuen que la societat catalana no genera prou incentius, per això s'haurien d'avaluar les noves infraestructures i inversions; també indiquen que és factible l'adaptació d'edificis urbans i la reutilització d'aigües. El creixement actual a Catalunya incrementa la seva vulnerabilitat, i la societat catalana en general no veu el canvi climàtic com una oportunitat i el comerç d'emissions no resol per si sol el problema del canvi climàtic.

Carles Olmedo Escuin

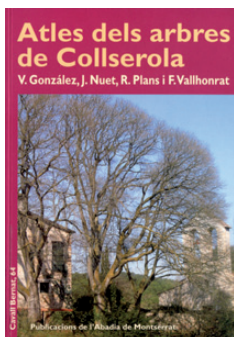

Una eina per al naturalista de camp

IPCENA, entitat ecologista catalana, ha coordinat aquest volum per fer conèixer la gran riquesa del patrimoni natural de les terres de Lleida i Osca.

Guia pràctica per conèixer la natura de les terres de Lleida i d'Osca

Diversos autors
Prames Edicions, Saragossa, 2011

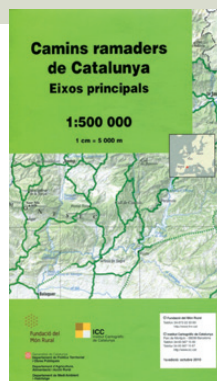

Distribució, descripció i fotografies dels arbres

Aquest llibre és el fruit d'un treball d'equip fet de forma voluntària i altruista per un grup de socis del CEC aficionats a la botànica.

Atles dels arbres de Collserola

V. González / J. Nuet / R. Plans / F. Vallhonrat
Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 2010
(Cavall Bernat, 64)

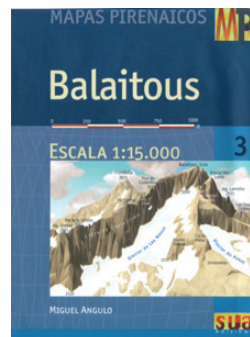

Un mapa dels camins ramaders de Catalunya

La Fundació del Món Rural ens ofereix un nou mapa a escala 1:500.000 amb els camins ramaders de Catalunya.

Camins ramaders de Catalunya. Eixos principals

Fundació del Món Rural/ ICC, Barcelona, 2010

Un mapa del Balaitús a escala 1:15.000

Un nou mapa-guia, amb fotos i descripcions d'itineraris i dades pràctiques, d'una de les zones més boniques dels Pirineus Centrals.

Balaitous Miguel Angulo

SUA Edizioak, Bilbao, 2011

Darreres realitzacions destacades

ÀRTIC

GRENLÀNDIA

Shark's Tooth

Nova via

Mikhail Mikhaylov, del Kyrgyzstan, i Alexander Ruchkin, de Rússia, aconsegueixen la primera ascensió del Shark's Tooth, una magnífica agulla de granit situada a la costa oriental, concretament a la zona de la glacera Apusiniakajik. L'itinerari escollit segueix l'aresta nord-oest, que superen en un sol atac de 4 dies i en estil alpi. *Dance on Triptoes* (fins a A2 i 6c / 1.200 m de recorregut). Una empresa seriosa, també per l'entorn aïllat i el clima àrtic, realitzada el maig del 2011. Mikhaylov i Ruchkin constitueixen una cordada consolidada i amb experiència en situacions d'aquestes on cal capacitat d'encaix. L'any 2004 formaven part de l'equip rus que va aconseguir la primera ascensió de la paret nord del Jannu, una acció polèmica per la utilització massiva de cordes fixes, però d'un valor innegable.

Dance on Triptoes a la Shark's Tooth (Mikhaylov & Ruchkin).

ANDES

PATAGÒNIA

Cerro Standhardt (2.730 m)

Repetició destacada

L'estadunidenc C. Haley s'adjudica la primera en solitari d'*Exocet* (WI5 i 5.9 / 500 m). Aquesta gran via d'en Bridwell, avui gairebé clàssica, segueix una xemeneia glaçada de gran verticalitat. Només 10 hores d'ascensió. Novembre del 2010.

AMÈRICA DEL NORD

ALASKA RANGE

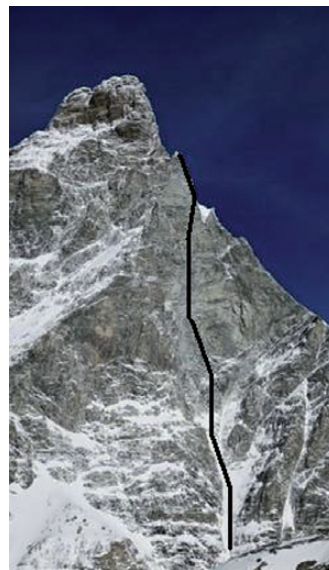
Mont Hunter (4.442 m)

Nova via

Nova via a l'esperó nord del Hunter, un dels terrenys mixtos més famosos del món, per Matt Helliker i Jon Bracey. *The Cartright Connection* (M6, AI6, 5.8, A2 / 2.000 m de recorregut). D'entrada els britànics obren deu llargs en una mena de reconeixement, per fer-se una idea de l'itinerari i portar material. Dies després reemprenen l'ascensió, que els exigeix sis jornades d'escalada. Fins el quart bivac sembla que tot es desenvolupa amb normalitat, però el cinquè dia queden bloquejats per una tempesta i estan a punt de retirar-se. Finalment, a les 9 de la nit una treva els permet rematar els 500 m restants, seguint la via *Moonflower* (els autors indiquen que la connexió es fa per sobre de la segona vira de glaç). Cim de l'esperó a les 5 de la matinada, després d'escalar tota la nit. Maig del 2011.

The Cartright Connection a l'esperó nord del mont Hunter (Helliker & Bracey).

Picco Muzio i la via encara sense batejar de Barmasse (Hervé Barmasse).

ALPS

ALPS PENINS

Mont Cervin (Picco Muzio) (4.235 m)

Nova via

Hervé Barmasse ha obert un nou itinerari a la cara sud del Mont Cervin, concretament al cor de la gran pilastra del Picco Muzio. El guia valldostà fa un primer intent a principis de març, però després de dos dies a la paret es veu obligat a retirar-se pel mal temps i els despeniments.

El 6 d'abril ataca de nou i amb quatre dies a la paret aconsegueix l'objectiu. Un últim i més tranquil bivac al cim, acompanyat pel seu pare, també guia, que ha pujat a rebre'l, i descens a Cervinia l'endemà.

Les principals dificultats es centren en els 700 m de la pilastra, a la qual s'accedeix per un corredor nevad de 400 m, poc complicat tècnicament, però que canalitza els despeniments. En conjunt es tracta d'un recorregut difícil i compromès, de tònica vertical i marcadament exposat per la mala qualitat de roca.

PICOS DE EUROPA

MACIZO CENTRAL

Naranjo de Bulnes (2.500 m)

Hivernal

Repetició hivernal del *Pilar del Cantábrico* (A2+ i 6a / 500 m de desnivell) a càrrec de Marc Subirana i Josep Olivas. De fet, a finals de gener, en Marc ja havia fet un primer intent amb l'Ivan España, però el mal temps els va fer fora després d'equipar els tres primers llargs. El segon i definitiu atac comença el dia 8 de febrer, progressant sense cap incidència remarcable fins que el matí del quart dia arriben a la R-9. Aquí deixen l'hamaca, es calcen els gats i continuen per una variant que va a trobar la *Rabada-Navarro* i que evita els dos últims llargs del *Pilar*. Cim de l'Urriellu amb les últimes llums del dia, quart bivac a la R-9 i un dia més per la resta del descens.

ALFONSO K17

ACCIDENT MORTAL D' E. LORETAN

El guia Erhard Loretan ha perdut la vida, junt amb un client, a l'aresta final del Grünhorn, a l'Oberland. La notícia ens ha deixat perplexos. Un alpinista amb tanta experiència matant-se en un recorregut que es podria catalogar de fàcil. i Una vegada més! Va ser el passat 28 d'abril, precisament el dia del seu 52è aniversari.

J. JOVER

Amb E. Loretan, a Montserrat.

No és exagerat dir que en Loretan ha estat un dels alpinistes més grans de tots els temps, tant per la dificultat com per la concepció revolucionària de les ascensions portades a terme. El seu Everest per la cara N, junt amb Jean Troillet, en estil alpi i en 43 hores entre ascens i descens, va deixar atònit l'alpinisme de la dècada de 1980. I avui, 30 anys més tard, encara sembla impossible. O la primera hivernal de la cara E del Dhaulagiri, també en estil alpi i en 4 dies entre ascens i descens. O l'encadenament Gili / Hidden Peak / Broad Peak amb autonomia total i 17 dies. O la travessa dels Annapurnes, més de 7 km a més de 7.000 m en 4 dies i baixant per la cara N, sense menjar durant 6 dies. O l'encadenament hivernal de 13 cares N de l'Oberland en 13 dies, entre les quals l'Eiger en 10 hores i el Grosshorn en 4... Estil Loretan. Sorprenent, eficaç, net.

Humanament l'Erhard era una mena d'antiheroi de l'alpinisme, un esportista excepcional però discret, que sempre va mantenir-se fora dels canals mediàtics habituals en les elits. Fuster a l'hivern i guia a l'estiu, sense cops d'efecte per sortir a les revistes ni marques comercials al darrere. En definitiva, un home de muntanya senzill, amb unes condicions físiques excepcionals, una motivació increïble i una concepció de l'alpinisme tan pura com les seves escalades.

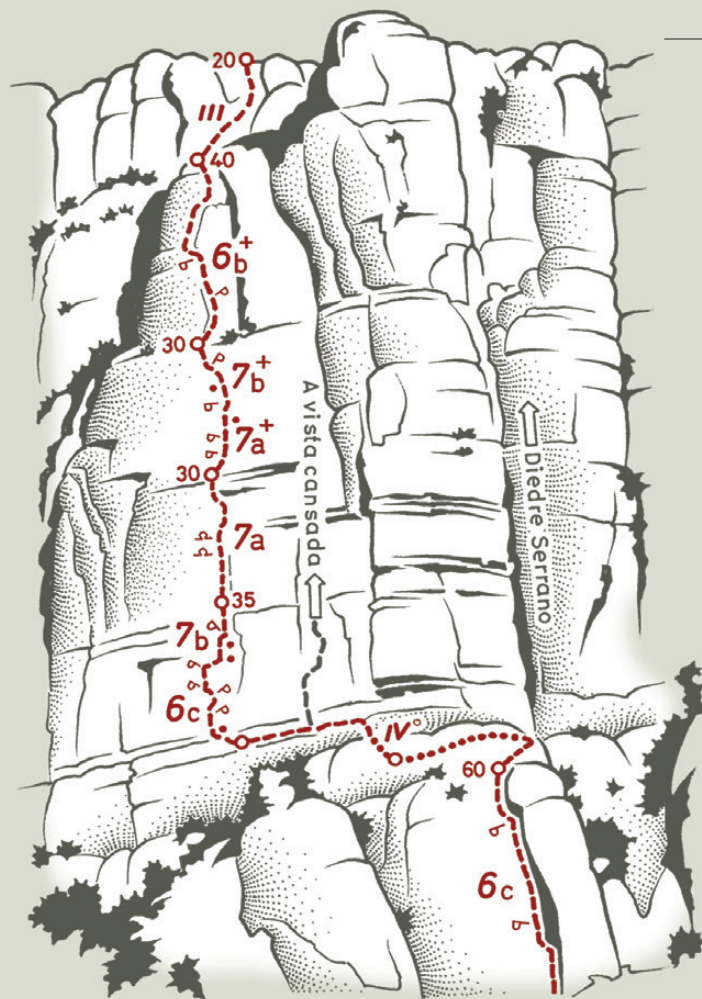
Aprofitem per recordar que l'any 1992 l'Erhard va visitar Catalunya per participar en un cicle de projeccions de muntanya, en motiu del 50è aniversari del CADE del CEC. El trobarem a faltar.

Encara més lliure i artificial al sorprenent congost de Mont-rebei

De tant en tant cal referir-se al congost de Mont-rebei per avaluar unes novetats cada cop més allunyades dels grans diedres i xemeneies centrals que retallen verticalment aquesta famosa contrada. A la paret de Catalunya encara li queda tema, i més quan les exigències del personal conflueixen en el més extrem, tant en escalada lliure com en escalada artificial. Les seves magnífiques plaques inviten a obrir per baix el que fins fa poc s'equipava per dalt en parets curtes esportives, que fan un pas endavant en la dilatada història del temple més cobejat del Montsec, protegit miraculosament de les temptacions dels trepants.

Així doncs, podem veure com el gruix de l'artificial més consistent resideix en la part baixa de la muralla anomenat *sector Montanyana*, mentre que les noves vies de 7è grau s'assenten en la part alta coneguda com el *serrat de la Corona*, molt més còmode d'aproximació.

A la paret d'Aragó, a l'altre costat del Noguera Ribagorçana, l'estímul encara condueix a descobrir línies eloqüents entre la grisor occidental de la muralla, eclipsada pels sectors clarament més freqüentats pels itineraris més famosos gràcies, en part, a la millora de la pista d'accés.

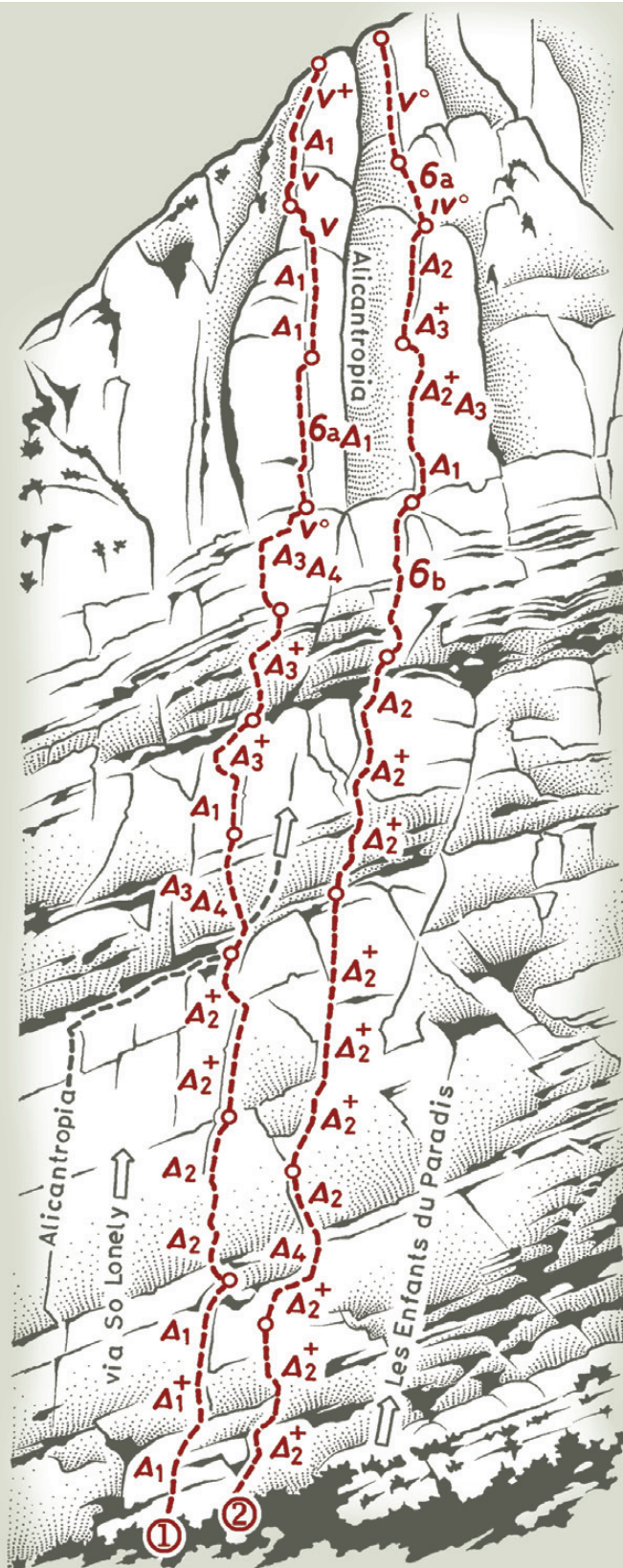
MONT-REBEI / Paret de Catalunya

Via Al Horreya
(155 m 7b+)

PARET DE CATALUNYA

Als murs situats a l'esquerra de la columna del Diedre Serrano, la fructuosa cordada formada per Martín Elías i Christian Ravier obren la via *Al Horreya* ('llibertat' en àrab) els dies 23 i 24 de febrer del 2011. Es tracta d'una escalada molt exigent en placa acotada d'ABO inf, on trobarem uns pocs pitons i parabolts per reseguir-la amb l'ajuda d'un bon joc de tascons, un joc de microfrends i dos jocs de camalots fins al nº2 (amb un del nº3). L'entrada es pot efectuar grim pant per la banda esquerra del contrafort, o bé escalant el bonic diedre inicial de la via veïna (*A vista cansada*). Roca molt bona en conjunt per a un itinerari magnífic segons els autors (7a obligat).

Més a la dreta, tot just sobre el prat de Sant Llorenç, on acaba la pista d'accés, un sostre molt característic destaca a primera línia de la cinglera del serrat de la Corona, és la via *Filiposis*. A la seva esquerra, Genís Vallmitjana, Toti Solé, Pau Franch i Gil Furriols enllesteixen la via *Perifèrica Oest* (abril 2009), un pèl més extrema que l'itinerari ressenyat

abans (7a/b obligat), i semiequipada amb parabolts i algun clau. Destaca la primera tirada graduada de 7c com la més extrema alliberada fins al moment en tot el congost, a càrrec de l'Ignasi Miralpeix i Gil Furriols. Cal portar 12 cintes, dos jocs de microfrends i el joc de camalots fins al nº3 (optatiu). A la sortida de la via cal travessar cap a la dreta per una àmplia feixa per localitzar el camí de baixada habitual.

En el sector de Montanyana, i concretament per on discorre la via *Alicantropia*, el trio format per Jaume Clotet «Paca», David Palmada «Pelut» i Felipe Valverde «Tronco», fan en quatre jornades hivernals, havent fixant prèviament cordes fins a la R2, la via *Club Bondage* (4-març del 2011). Escalada oberta íntegrament sense expansions, en la qual sols resten vuit punts de roca instal·lats, sis ploms

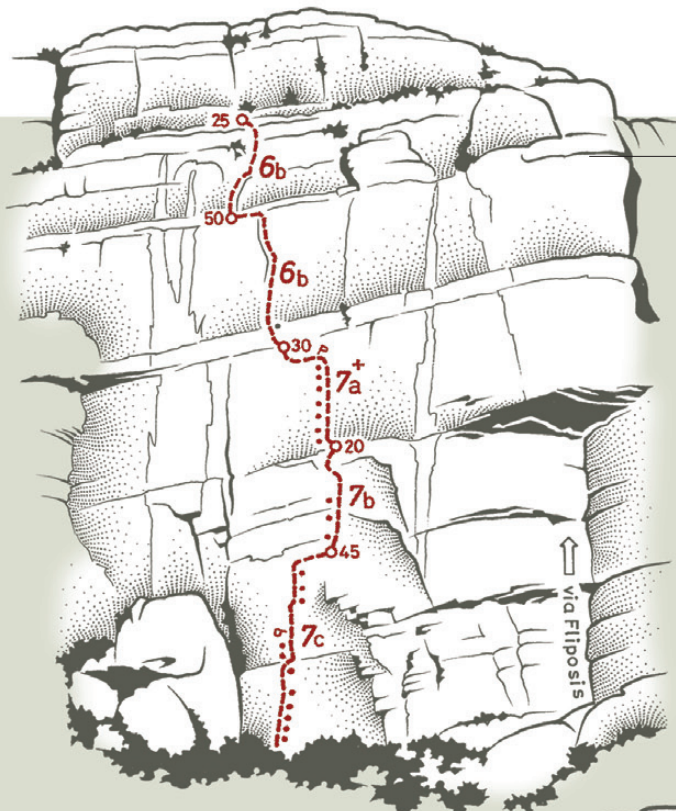
Obrint la via Club Bondage a la paret de Catalunya.

DAVID PALMADA

MONT-REBEI / Paret de Catalunya

- ❶ **Via Nouveau tour des Niçois**
(300 m A4/6a)
- ❷ **Via Club Bondage**
(340 m A4/6b)

MONT-REBEI / Paret de Catalunya

Via Perifèrica Oest
(170m 7c)

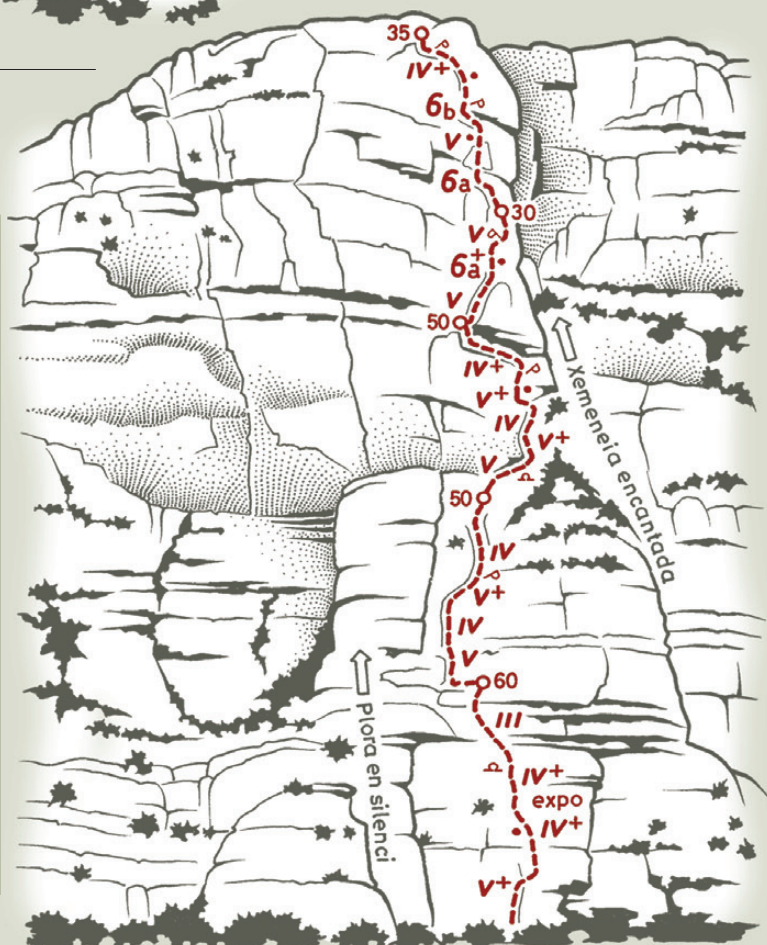
joc d'aliens, ganxos, dos jocs de camalots fins al n°5 i el material de bivac corresponent. Reunions ben muntades amb espits, destacant que l'últim llarg és comú amb la via *So Lonely*, oberta anteriorment per Jaume Clotet en solitari. Aquest itinerari forma part de la trilogia que ens van deixar a Mont-rebei aquets escaladors de Niça, junt amb l'atrevida *Tapas Niçois* (05) pels desploms del congost en la paret d'Aragó, i la via *Toni et les ferrailleurs* (06) al monolític sector dret del Diedre Gris a la paret de Catalunya, totes encara sense repetició.

MONT-REBEI / Paret d'Aragó

Via Kimgilwalk
(225m 6b)

i algunes escàrpies en reunions. La roca va d'acceptable a excel·lent menys el L3 i el L7, on deixa molt a desitjar. Cal destacar un cinquè llarg on cal escalar en lliure exigent (6b), i una part final molt evident amb un diedret de sortida molt elegant i aèri, situat al bell mig d'un esperó. Per a pròximes repeticions caldran uns 70 pitons variats, 25 ploms petits, 20 ploms normals, falquetes, joc de ganxos, joc de tascons, aliens, un joc de camalots fins al n°4 i material de bivac. Cal preveure uns tres bivacs com a mínim.

Aprofitem per ressenyar un itinerari oblidat i poc conegut situat immediatament a l'esquerra de l'anterior, obert pels escaladors francesos Jean Gounand, Patrick Reybaud i Marc Gamio al maig del 2006 en sis dies efectius d'escalada: la via *Nouveau tour des Niçois*. Una de les alternatives més dificultoses de la paret, on seran necessaris uns 130 ploms, 90 pitons variats, joc de tascons, excèntrics de totes mides,

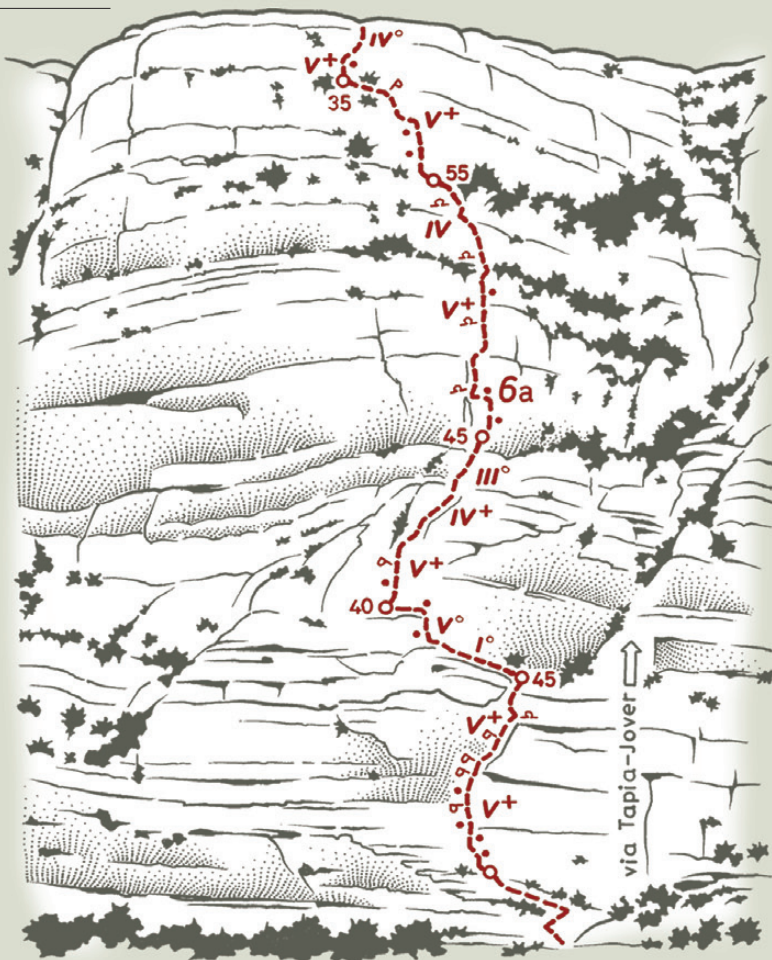
MONT-REBEI / Paret d'Aragó

Via Camino de Caracoles
(235m 6a)

PARET D'ARAGÓ

Al sector més occidental d'aquesta gran muralla del Montsec d'Estall, trobem una nova ruta d'estil clàssic, homogènia i assequible en general, oberta per Luis Alfonso «Luichy» i Xavi Raventós: *Camino de Caracoles* (gener-febrer 2011). Sis tirades semiequipades amb parabolts, pitons i ponts de roca, ressegueixen la lògica d'un terreny de bona qualitat, malgrat l'existència de nombroses feixes i repises que trenquen la màgia de l'ascensió. Per a pròximes repeticions cal dur cintes llargues i el joc de friends fins al nº 3,5. Cal preveure uns 45 minuts d'aproximació pel marcat lloc que baixa de la paret, i descens bastant proper per l'esquerra, amb un parell de ràpels, o totalment a peu si caminem una mica més cap a ponent fins a localitzar unes fites (45 min).

Immediatament a la dreta de la via *Plora en Silenci* tenim una nova línia quelcom més exigent que l'anterior, que aprofita escrupolosament les debilitats d'un terreny prou bo, excepte el segon llarg, amb sols una darrera tirada destacable per la seva difi-

cultat. La via *Kimgilwalk* (novembre 2010) oberta per la cordada Kim-Gil, resta poc equipada amb pitons i parabolts, i seran necessaris tres claus (opcionals), joc de tascons, els aliens i el joc de camalots fins al nº4. Compromís baix segons els autors amb possible escàpol per la dreta cap a la *Xemeneia Encantada* abans d'arribar a la R3, i atenció a la llargària de la primera tirada (60 m), amb un tram delicat i exposat a la part central de la gran placa inicial.

La paret d'Aragó des de la paret de Catalunya.

El Tomb de les Neres

Un nou circuit interparroquial per les muntanyes d'Andorra

Recentment inaugurat, el camí del Tomb de les Neres és una ruta que transcorre per les muntanyes d'Andorra, circular i interparroquial (Canillo, Encamp i Ordino) de poc més de 8 km i uns 200 m de desnivell, que es pot fer en unes tres hores. Sense cap dificultat tècnica, aquest camí és apte per tot tipus de caminants, amb l'avantatge d'estar fregant sempre els 2.000 m d'altitud, cosa que permet gaudir d'excel·lents vistes del paisatge muntanyenc. Tanmateix, els afeccionats als diversos aspectes de la natura, poden fer el circuit al mateix temps que gaudeixen de l'observació de la flora i la fauna de l'entorn. Aquesta ruta rodeja el Bony de les Neres, un cim de 2.211 m situat entre les valls de la Valira del Nord i de la Valira d'Orient.

Itinerari

- Coll d'Ordino
- Bosc de la Tosa
- Bosc de Plana Blanca
- Font del Mallol
- Coll de l'Estall

0:00 h La ruta del Tomb de les Neres es pot iniciar en diversos punts, però recomanem començar a caminar al coll d'Ordino, per on passa la carretera CS-240 que uneix Ordino i Canillo. L'inici del camí està senyalitzat amb un mapa i la descripció de recorregut. S'inicia el recorregut damunt d'un gran planell on hi ha una taula d'orientació. A partir d'aquí es poden començar a veure unes fites que marquen el traçat de la ruta.

0:15 h ens endinsem en el bosc de la Tosa. No es triga gaire a trobar una font. El camí es planer i permet avançar amb rapidesa. En aquest indret, si hi ha sort, es pot veure algun cabirol.

0:45 h Sense abandonar el camí marcat, es deixa enrere el bosc de la Tosa per entrar en el bosc de la Plana Blanca. A sota mateix, uns 400 m de desnivell més avall, queda la població d'Encamp. S'observen magnífiques vistes panoràmiques. A l'altre costat de la vall, i a uns 1.650 m d'altitud, es poden veure els llacs d'Engolasters i el camí de les Pardines.

1:20 h A través del bosc de la Plana es comença a trepitjar el municipi de la Massana. És un bosc espès, ombrívol i humit ja que està orientat al nord, i compost bàsicament per bedolls i pi roig. En aquest tram, conegut com a Costa de les Neres, la ruta perd una mica d'alçada.

1:45 h No triguem a arribar a la font del Mallol, amb un berenador. A poca distància de la font se situa la collada

de l'Estall, un gran prat on, segons explica una vella història, s'hi trobaven els cònsols per tractar temes d'interès comú. En aquest indret neix la pista, de 2,3 km que baixa fins a la Massana.

2:00 h La ruta baixa lleugerament fins a trobar un altre punt d'accés al recorregut circular del Tomb de les Neres. Una mica més endavant cal creuar la carretera CS-240. Tornem a entrar en un altre tram boscat. En aquest cas és el bosc del Coll d'Ordino. A partir d'aquest punt el camí comença a pujar. Cal destacar l'alçada dels avets d'aquest bosc, així com els forats, situats a pocs metres del terra, que han fet els picots i que serveixen de niu a les mallerengues, raspinells i mussols pirinencs.

2:30 h S'arriba al encreuament amb el GR 11, que segueix la serralada pirinenca pel seu vessant sud. Si continuéssim aquest GR en direcció descendent arribaríem a l'àrea de pícnic de la font de la Navina, equipada amb taules i graelles, i situada molt a prop d'un dels revolts de la CS-240. Si, contràriament, se segueixen les marques del GR en direcció ascendent arribarem novament al coll d'Ordino.

3:00 h Coll d'Ordino. Punt on s'ha començat l'excursió. Cap al nord hi ha una magnífica vista dels pics de Casamanya.

ROGER ROVIA

El camí del Tomb de les Neres s'endinsa cap el bosc de la Tosa.

Temps de camí

3 h.

Desnivell

200 m.

Dificultat

Molt fàcil.

Cartografia

Andorra.

Editorial Alpina.

Escala: 1:40.000

Parlem amb Joan Marc Xarpell, president de l'Associació de Guies de Muntanya d'Andorra (AGAMA)

¿Marc, què representa aquest camí?

Per aquest camí del coll d'Ordino que rodeja el bony de les Neres passava el GR 11 fins a Encamp. Per tant,

tenim les tres parroquies d'Ordino, Canillo i Encamp. Aprofitant aquest camí, i amb l'afluència de gent, perquè està a prop de carretera i perquè es pot veure fauna molt fàcilment, s'ha pensat que era un bon lloc per fer-hi un camí.

¿Quant temps s'ha trigat per fer-lo?

Ha estat fet pràcticament a pic i pala, tot i que la meitat del camí ja estava feta, tret de la part més escarpada, on hi ha més pedra... en total ens hi hem estat un bon any. El camí ja s'intuïa, potser els animals hi passaven, i a les zones on hi ha penya-segat hem equipat el pas amb alguna cadena.

¿Hi ha altres camins com aquests a Andorra?

Sí, d'interparroquials com aquest hi ha el camí del Gall, que passa per Escaldes, després hi ha el GRP, que passa més o menys per totes les

parròquies, i tots aquests camins estan molt ben marcats, són camins molt bonics de fer, per anar a dormir cada nit en un refugi diferent.

¿Tots tenen el mateix nivell de dificultat?

Home, el GRP passa pel Comapedrosa, de 2.942 m, el pic més alt d'Andorra, per tant el desnivell és important, i la dificultat, també.

¿Com us organitzeu els guies d'Andorra?

Els guies treballen pel seu compte, però som una associació de guies i acompanyants de muntanya, i aquesta associació té el reconeixement UIMLA (Union of International Mountain Leader Associations).

¿Quines altres activitats destacades ofereix?

A Andorra podem fer canyoning, vies ferrades, escalada, alpinisme, senderisme, raquetes, curses de muntanya, sortides formatives de fauna, d'escalada, etc., tot el que pot oferir una muntanya com els Alps i tot el que pot oferir una muntanya més mediterrània.

ROGER ROVIA

REFUGIS

Es reobre el refugi de Sant Aniol d'Aguja

La recentment oficialitzada associació no lucrativa Amics de Sant Aniol d'Aguja, amb seu al municipi de Montagut i Oix, i formada per les entitats Centre Excursionista de Banyoles, Peu Alegre de Sant Llorenç de Cerdans i Terra Aspra de Montagut, han aconseguit, després de molts anys de treball desinteressat, que l'Ajuntament de Montagut i Oix hagi signat un conveni de cessió

de la gestió de l'ús de l'ermita de Sant Aniol d'Aguja i els seus terrenys annexos a favor de l'associació Amics de Sant Aniol d'Aguja perquè l'utilitzi com a equipament de muntanya per als excursionistes. Aquesta antiga rectoria ja havia esdevingut refugi de muntanya de l'any 1957 fins al 1982. <http://www.centreexcursionistabanyoles.org>.

EXPEDICIONS

Alberto Iñurrategui, Juan Vallejo i Mikel Zabalza acaben la travessia de Grenlàndia

Alberto Iñurrategui, Juan Vallejo i Mikel Zabalza, un equip d'alpinistes bascos, aconsegueixen travessar Grenlàndia en 32 dies amb esquís, estels i en completa autonomia, en el decurs de l'expedició Naturgas/BKK Transantartika 2011.

Van sortir l'11 de maig de Narsaq. Han estat 32 dies de travessa molt dura, amb total autonomia, amb esquís i estels, que tiraven de senyals trineus on duïen tot el material necessari. Han hagut de suportar temperatures extremes, per sota dels menys 30 graus, tempestes que no els deixaven sortir de la tenda en un dia sencer i de dies sense vent que els han fet arrossegar els trineus a força de braços. Han estat 32 jornades molt dures de 10 i 11 hores sense parar que els alpinistes han afrontat amb esforç i voluntat i també d'un veritable esperit aventurer.

COMPETICIÓ

COMPETICIÓ D'ESCALADA DE BLOC

Se celebra la I competició d'escalada del bloc del CEC

El dijous 2 de juny passat es va fer a la sala d'escalada de bloc del Centre Excursionista de Catalunya la primera competició d'escalada de bloc, que va aplegar una quinzena d'escaladors i usuaris d'aquest espai.

Per a aquesta competició es van marcar 14 blocs de totes les dificultats, que al llarg d'una hora i mitja es podien anar provant de manera lliure per intentar fer la màxima puntuació i encadenar el major nombre de blocs. Cada bloc tenia una puntuació diferent dependent de la seva dificultat. L'escalada en bloc és una successió de pocs passos, entre 3 i 10, on es concentra tota la dificultat, per la qual cosa és una escalada curta, però molt explosiva.

Num.	Nom	Puntuació	Blocs Encadenats
1	Nil Camps Garcia	171	14
1 (fèmines)	Mireia Bonjoch Freginals	25	7
2	Marc Subirana Campos	131	13
3	Guillem Maños Lligoña	131	13

PETZL INFORMA

Recuperació per a la substitució del GRIGRI 2

Afecta a les referències D14 20, D14 2G, D14 2B, i a les 5 primeres xifres del número de sèrie entre el 10326 i el 11136

INFORMACIÓ

Petzl ha constatat que si s'exerceix una força excessiva sobre l'empunyadura del GRIGRI 2 quan està totalment oberta, pot deteriorar-la i provocar-ne el bloqueig en posició oberta.

Quan l'empunyadura queda bloquejada en aquesta posició s'anul·la el funcionament de la frenada assistida del GRIGRI 2.

En aquesta situació, el GRIGRI 2 funciona com un aparell d'assegurament clàssic (com un vuit o una placa de fre).

Quan s'utilitza un GRIGRI 2 amb l'empunyadura bloquejada en posició oberta, si no se subjecta la corda pel costat de frenada, augmenta el risc d'un descens descontrolat. Deixeu d'utilitzar un GRIGRI 2 amb l'empunyadura deteriorada.

És important indicar que subjectar la corda pel costat de frenada és indispensable per a la utilització correcta del GRIGRI 2.

Fins al 20/06/2011, ens han estat retornats 7 productes deteriorats a través de la nostra xarxa internacional de distribució; no tenim constància de cap accident a causa d'una empunyadura deteriorada del GRIGRI 2.

RESPOSTA DE PETZL

Com que la seguretat dels nostres clients és la nostra principal preocupació, hem pres les següents mesures com a precaució:

- Reforçar la resistència mecànica de l'empunyadura en tots els GRIGRI 2 (efectiva a partir del número de sèrie que comença per 11137).

- Recuperar tots els GRIGRI 2, que les 5 primeres xifres del número de sèrie estiguin entre el 10326 i el 11136, per substituir-lo per un GRIGRI 2 nou modificat. Petzl es farà càrrec del cost dels ports que es

derivin d'aquesta recuperació.

La versió anterior del GRIGRI no està afectada per aquesta recuperació de producte.

«Tot i que el risc potencial de deteriorament de l'empunyadura sigui molt baix, el nostre compromís amb la seguretat dels usuaris ens duu a prendre aquesta decisió de recuperació de producte. Petzl és perfectament conscient de les molèsties que pot causar aquesta decisió en plena temporada d'escalada. Per aquest motiu hem mobilitzat tots els nostres efectius perquè es pugui dur a terme la substitució del teu GRIGRI 2 amb la màxima rapidesa. Gràcies per la confiança que sempre heu dipositat en nosaltres.»

Romain Lécot
Director general

D14 20

D14 2G

D14 2B

Contacteu amb el distribuïdor Petzl d'Espanya:
Vertical Sports, S.L.
Tel. 933 091 091
Mail: grigri@vertical.es

Si teniu un GRIGRI 2, referències D14 20, D14 2G, D14 2B, que les 5 primeres xifres del número de sèrie estiguin entre el 10326 i el 11136, poseu-vos en contacte amb Vertical Sports perquè us indiquin la forma de procedir al canvi.

LLIBRERIA
Horitzons

València, 149 - 08011 Barcelona
93 451 30 97

www.llibreriahoritzons.com
llibreriahoritzons@gmail.com

BEN AVIAT
BOTIGA
ON-LINE

Llibres de muntanya, natura i viatges.
Mapes, guies, cartografia digital.
GPS, rellotges Suunto, accessoris.
Literatura general, infantil i juvenil.

Et busquem aquell llibre que vols.
T'ajudem a planificar la teva sortida,
viatge o trekking.

Organitzem cursos d'orientació, fotografia,
natura i més.

Santiago Rusiñol, també, excursionista

De la mà de Rusiñol i a partir de les seves documentades excursions, el Centre Excursionista de Catalunya conserva dibuixos d'aspectes del Montseny, el Taga i les Agudes, Sant Benet de Bages, Subirats, Ripoll, Caldes de Malavella i fins i tot, el dibuix de la capçalera de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques. Per ara, es tracta d'un material molt poc conegut.

Pensar en Santiago Rusiñol sol ser evocar l'escriptor que va saber definir amb tendresa i ironia el personatge del senyor Esteve i tantes altres figures i situacions que pertanyen a la nostra societat catalana de finals del segle XIX.

Des de l'art, fou un dels primers pintors de paisatges, preferentment de jardins senyorials. Des de la consciència de la seva situació com a pintor i escriptor modern i cosmopolita, però també com a persona culta del seu temps, fou l'impulsor d'iniciatives ben significatives, com les festes modernistes a la seva casa de Sitges, el Cau Ferrat, l'animador de tertúlies i l'inesgotable creador d'anècdotes que el seu fi sentit de l'humor generava. Li devem també impor-

tants col·leccions, especialment de peces de vidre i de ferro, dipositades al Cau Ferrat.

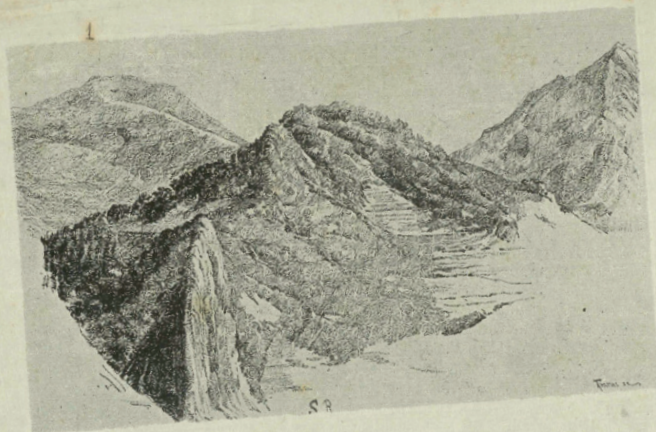
Potser no és tant coneguda la seva activitat com a excursionista: la seva joventut i el seu esperit romàntic el van portar a fer la descoberta personal de la terra catalana i a deixar-ne constància a través d'una sèrie de dibuixos fets a la ploma, una part dels quals són propietat del Centre Excursionista de Catalunya.

Quan tenia disset anys, al 1878, Santiago Rusiñol entrà a l'Associació d'Excursions Catalana i tres anys més tard, al 1881, es va fer soci de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques; en la fusió de les dues societats el 1891 hi ha el punt de partida del Centre Excursionista

de Catalunya, del qual consta que Rusiñol en va ser membre des del 1905 fins a 1914.

Aquest primer excursionisme es volia no solament romàntic i sentimental sinó també científic, ja que els primers excursionistes dibuixaven i fotografiaven els llocs no solament per la seva bellesa natural, sinó també per les restes arqueològiques i monumentals que hi trobaven. Personatges com Verdaguer, Narcís Oller, Domènech i Montaner, Miquel Utrillo, Pompeu Fabra, Alexandre de Riquer i molts altres participaven d'aquesta sensibilitat. El resultat de les primeres excursions era presentat públicament, de manera que sabem d'un treball de Rusiñol, «Excursió de Ribes al Taga, Sant Joan de les Abadesses i Ripoll, amb dibuixos del mateix i fotografies de March Sala» que va llegir el dia 26 d'octubre de 1880 en el marc del Primer Congrés Catalanista promogut per Valentí Almirall.

El Taga, dibuix fet a llapis i tinta sobre paper per Santiago Rusiñol el 27-7-1880. Mides: 29,6 x 44,5 cm. Representa la muntanya vista des de la vall de Ribes.

FACEC 14370

hostal*spa*empúries

Nou spa, noves il·lusions, 365 dies l'any.

Per a conèixer les noves instal·lacions,
i tots els tractaments disponibles,
entra a www.hostalempuries.com
o truca al +34 972.77.02.07

Platja del Portitxol s/n. Ap. Correus 174,
17130 L'Escala, Girona, Spain

TIKKA XP^{®2} :
la millor elecció en format compacte.

* El poder de la llum © photo: T. Lantier

TIKKA XP^{®2}

Frontal compacta i potent

- 60 lúmens en mode màxim
- Il·luminació a 60 metres en mode màxim
- Autonomia fins a 160 hores en mode econòmic
- 88 g amb les piles

www.TIKKA2.com

The Power of Light*